QVAESTIONVM ET RESPONSIONVM CHRISTIANARUM Libellus.

In quo præcipua Christianæ Religionis capita κατ' ἐπιτομὴν proponuntur.

THEODORO BEZA Vezelio auctore.

LONDINI
Excudebat Thomas Vautrollerius impensis Georgij Bishop.
1577.

1. g. 12. 2.

ORNATISS. VIRO, ERVDITIONE ET VIRTVte præstanti, D. Io. C. P. Domino & amico plurimùm obseruando, Th. Beza S.P.D.

EN tibi ἀτίδωρον *minimè quidem* ἀντάξιον, *sed cuiusmodi à me proficisci potest, quod tamen esse velim meæ in te obseruantiæ* μνημόσυνον, *& quasi* ἀγαλμάτιον *tibi merito tuo consecratum. Causam autē huic qualicunque scriptioni partim præbuerunt amici dum varia ex me percontantur, partim ipsemet de multis dubitando velut accersiui. Etsi enim illa Academicorum* ἀκαταληψία *nostræ persuasioni ex diametro repugnās ex Ecclesia prorsus explodenda est, & inanis curiositas valde reprehendenda: in hac tamen humani iudicij imbecillitate iudico dubitare de rebus necessarijs & vtilibus non tantùm licere, verùm etiam oportere, modò eorum si-*

miles non ſimus quos dicere conſueui ſemper quærere vt nunquam inueniant. Hunc igitur & in quærendo & in reſpondendo modum an ſatis ſeruarim, tu pro acerrimo tuo iudicio æſtimabis. Velim enim à te in hoc meum ſcriptũ quàm diligentiſſimè & quàm ſeueriſſimè inquiri, vt hoc ſit nouum quoddam referendæ gratiæ genus, ſiquidem ita fiet vt tu quidem à me pro veteribus beneficiis nihil referas: ego verò nouum à te beneficium & quidem ſummum accipiam, quo nimirum & melior & doctior euadam. Bene vale. Geneuæ idibus Februarij, anno nouiſſimi temporis, M.D.LXX.

SVMMA

SVMMA CAPITA QVÆSTIONVM ET RESPONSIONVM

ordine Alphabetico.

A

B

Cor-

D

vera

L

L

P

non

QVAESTIONVM ET RESPONSIONVM CHRISTIANArum Libellus.

QVAESTIO.

VISNAM in hoc mundo nos collocauit? Prou.16. 24.

RESPONSIO.

Deus pro sua singulari bonitate.

QV. *Quorsum?* 2

RE. Vt nos quidem ipsum colamus, ipse verò vitam æternam nobis tribuendo, glorificetur.

QV. *Quænam est verò ipsius legitimè colendi, ac proinde æternæ vitæ consequendæ, & Dei propriè glorificandi ratio?* 3

RE. Si talis cognoscatur & agnoscatur, qualem sese nobis Verbo suo patefecit. Rom.1.21 Ioh.17.3.

QV. *Quid vocas Verbum Dei?* 4

RE. Id quod Prophetæ & Apostoli à Eph.2.20.

Dei Spiritu acceptũ in tabulas retulerunt, quem librum significamus Veteris & Noui tastamenti nomine.

QV. *Quis est igitur illorum librorum au-ctor?*

Rom. 10. RE. Deus ipse. Descriptores autem, si-
8. ue exceptores eius fuerũt Prophetæ & Apo-
2.tim.3.16 stoli.
2.Pet.1.20 QV. *Vnde hoc nosti?*

Act.2.11. RE. Res ipsæ quæ in ijs Scriptis tractan-
1.Cor.1. tur: maiestas Dei in illa sermonis simplici-
17.18.&c. tate resplendens: cælestis puritas & sum-
mat.12.33 ma sanctimonia vbique emicans: principi-
Luc.21.15 orum quibus ea doctrina nititur, certissima
act.6.19. Ioh.5.30. firmitas: prædictionum cum euentis cõpa-
act.17.11. ratio, quibusuis vel maximè repugnantibus
2.cor.4.3. hæc scripta prorsus esse diuina ac cælestia,
&4. atq; adeò perfectissimã hanc esse Veritatis
doctrinam, satis superque demonstrãt. Ac-
Ioh.6.44. cedit ipsa historiarũ series, & per manus pi-
act.13.48. orum traditum testimonium. Cur autẽ hæc
phil.1.29. ita nouerim, vt ijs prorsus assẽtiar quæ par-
act.16.14. tim aspernari & ridere, partim sic amplecti
homines cõsueuerũt, vt tamẽ quid credere se profiteãtur, minimè norint, id totũ debeo Spiritui sancto, qui cor meũ aperuit vt hæc arcana auribus & animo perciperem.

5 QV. *Estne verò in illis Scriptis compre-*

hensum

hensum quicquid nobis ad salutem credendum est? 2.Tim.3.

RE. Omnino. 17.

QV *Quid ergo nos inprimis docent scripta Prophetica & Apostolica credendum esse de ipso Deo?* 6

RE. Vnam esse Dei essentiam, tres autem personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Deut.6.4. mat.28.19

QV. *Quid vocas essentiam?* Essentia Dei, quid.

RE. Naturam tribus illis personis communem.

QV. *Quid personas?* Persona quid.

RE. Eos qui in hac ipsa natura subsistunt.

QV. *Istæ igitur tres personæ, suntne tres Dij, sicut tot sunt homines, quot sunt personæ natura humana præditæ?* 7

RE. Nequaquam. Sunt enim hæ tres singulæ personæ, vnus & idem perfectus Deus.

QV. *Quinam?*

RE. Quoniã essentia Dei est simplicissima, infinita & impartibilis, ideo tres istæ personæ non sunt separatæ vna ab alia, sed duntaxat distinctæ, ita vt Pater non sit Filius aut Spiritus sanctus, sed Pater dũtaxat: nec Filius sit Pater aut Spiritus sanctus,

ſed Filius duntaxat: nec Spiritus ſanctus ſit Pater aut Fili⁹, ſed Spirit⁹ ſanctus dũtaxat: & ſingulæ illæ perſonæ ſint vnus idémque perfectus Deus, coæternæ, coëſſentiales & coæquales, quanuis ordine (non gradu) primus ſit Pater, qui à nullo eſt: ſecundus, Filius, qui à Patre eſt: tertius, Spiritus ſanctus, qui à Patre & Filio eſt, inenarrabiliter vterque æterna totius eſſentiæ Dei communicatione: ille quidem genitus, hic verò emanans.

QV. *Eſt ſanè, vt video, inexplicabilis abyſſus iſtius arcani.*

RE. Eſt omnino, ſi rationem qua id fiat ſcrutari velis. Sed ita eſſe conſtat ex Verbo Dei expreſſo. Itaque credendum & adorãdum eſt arcanum quod Deus patefecit, nõ autem ſcrutandum quod nobis abſcondit, & cuius capaces non ſumus.

8 QV. *An ad ſalutem ſufficit iſta de eſſentia Dei cognitio?*

RE. Minimè. Nam inter alia multa quibus quodammodo nobis Dei natura depingitur, ne ſimilẽ ipſum rebus creatis faciamus, requiritur in primis vt nouerimus quomodo erga nos ſit affectus.

Rom.8. 16.37. 1.Cor.2. 12.& 16. 1.Ioh.4.13 Gal.4.6.

QV. *Vt hoc noris, quid in primis conſideras in Deo?*

RE.

RE. Perfectam iustitiam & perfectam misericordiam. Exod. 20. 5.6.& 33. 6.7.

QV. *Quid vocas Iustitiam, quid Misericordiam?*

RE. Non sunt ista in Deo veluti qualitates: sed per Dei Iustitiam, intelligimus vsque adeò integram esse Dei naturã, vt summè oderit, ac seuerissimè vlciscatur omnem iniustitiam. Perfectæ verò Misericordiæ nomine significamus, ex mera in solidum gratia ipsius prouenire quicquid nobis largitur, ac præsertim æternæ vitæ beneficium.

QV. *Atqui ista inter se nõ consentiũt. Quomodo enim seuerissimus vltor est eorũ quæ ex mera gratia condonat?* 9

RE. Optimè hæc consentire patefecit nobis Pater in Filio suo, qui pro nostris peccatis plenè satisfecit, & gratis est datus nobis à Patre.

QV. *Non luit igitur pro nobis mortẽ Pater aut Spiritus sanctus?* 10

RE. Neuter sanè luit, sed vnicus Filius quem misit Pater: docet autem & obsignat in nobis Spiritus sanctus. Ioh.1.14. &.17.3.& 16.13. 1.Ioh.4.13 rom.8.14

QV. *Nónne Filius est verus* Deus *naturâ, vt & Pater & Spiritus sanctus, ac proinde ipsa immortalitas?* 11

RE. Est, neque noster esset Seruator nisi Mat.1.12. mar.2.7.

Deus esset.

QV. *Quomodo igitur mori potuit?*

Heb.2.9. 14.15. gal.4.45. RE. Homo factus, vt in carne moreretur, qui secundum diuinitatem est ipsamet æterna vita.

12 QV. *Atqui Filius est Deus immutabilis, quomodo ergo factus est homo?*

RE. Non permixtione naturarum vel Ioh.1.14. 1.Ioh.1.1. heb.2.16. proprietatum, aut transmutatione vlla Dei in hominem, vel hominis in Deum, quorũ neutrum fieri potest: sed tam arcta & domestica deitatis Filij cũ assumpta hominis natura connexione, vt Filius Dei iam sit vnica persona, verus Deus & verus homo, Iesus Christus.

QV. *Hæc autem vnio qualis est?*

RE. Hypostatica Græcè, Latinè Personalis est ac dicitur.

13 QV. *Describe illam quæso, vt intelligi saltem vtcunque possit.*

RE. Vniri natura dicuntur, quæ in vnã conueniunt naturam, siue id fiat absque vlla concretione, mistione, vel conuersione, vt tres personæ diuinæ sunt vnica simplicissima ὐσία: siue nuda compositione, vt anima & corpus, tanquam partes essentiales coëunt ad id constituendũ quod est homo: siue interueniente aliqua permixtione

aut

aut conuerſione, vt in elementorum tranſmutatione & mixtis rebus euenit. Vniri autem ὑποστατικῶς, ſiue perſonaliter dicuntur, quæ ſic iunguntur vt inde exurgat vna & eadem hypoſtaſis ſeu perſona, ſicut anima & corpus ſic vniuntur ad conſtituendam vnã naturam humanam, vt in vnam perſonam, ſiue in vnum indiuiduum coëant. Huius generis quoque eſt vnio duarum naturarum in Chriſto, non ad vnum quiddam tertium, ſicut perperam cenſuit Eutyches, ſed ad vnam hypoſtaſin ſiue perſonam conſtituendam coëuntium, abſque vlla vel ipſarum naturarum, vel eſſentialium proprietatum cõfuſione. Vnionem autem dixi naturarum, non hypoſtaſeωn, ne ex duabus hypoſtaſibus vna coaluiſſe exiſtimetur, quũ vna ſit in Chriſto ſubſiſtentia, ipſius videlicet Verbi propria, in qua etiam ſubſiſtit altera aſſumpta natura, videlicet humana. Nec enim perſona perſonam, ſed natura diuina, eáque in vnius Filij hypoſtaſi (id eſt quatenus Filius, non autem quatenus Pater aut Spiritus ſanctus in ea ſubſiſtit) naturam humanam propria (vt ita loquar) perſonalitate deſtitutã aſſumpſit. In ſumma igitur, tres quidem in Deo ſunt perſonæ in vna eadémq; natura ſubſiſtẽtes, in Chriſto

verò sunt duæ naturæ in vnam Filij hypostasin coniunctæ: vt tres personæ non sint tres dij, sed vnus Deus, propter simplicissimam trium personarum in vnam eandémq; naturā vnionē: neq; sint duo Christi, sed vnus Christ⁹, propter duas perfectas nō hypostases, sed naturas: non ad vnā tertiā naturam constituendā conuinctas, sed in vnā Filij hypostasin, in qua vtraque natura sustentatur, vnitas.

QV. *Ne hoc quidem arcanum capio.*

RE. Adora igitur rursum quod non capis. Nam id verissimum esse tota Scriptura clamat: & nisi ita esset, nō esset nobis Iesus, id est, Seruator, neque Christus, id est, vnctus, vt summus & æternus Rex, Propheta & Sacerdos noster.

14 QV. *An verò Deus alia ratione minus à sensibus nostris remota, hominem seruare nō potuit?*

RE. Potuit sanè. Sed maximè fuit opportuna hæc ratio declarandæ summæ illi⁹ tum iustitiæ tum misericordiæ.

QV. *Quomodo?*

RE. Quia si vel absque plena satisfactione nos seruasset, vel ab alia quàm à debitrice natura hanc satisfactionem exegisset,
Heb. 2.14. Rom. 8. iustitiæ illius suæ immemor fuisse videretur:

ideóque

ideóq; seruatorem nostrum decuit hominem fieri. Quòd si duntaxat homo fuisset, nunquam iram Dei exhausisset: ac proinde neque seipsum quidem inde extricare, nedũ nos liberare potuisset. Ideóque à natura diuina, & quidem vnitissima, sustentari assumptam carnẽ oportuit. Iam verò quod ad misericordiam attinet, an potuit vllum certius, illustrius, diuinius denique testimonium edi perfectissimæ clementiæ, quàm quòd suum ipsius vnicum Filium pro inimicis suis tradidit Pater, & Filius vicissim pro nobis indignissimis vltrò animam suã posuit?

2.Cor.5.19.

Rom.5.8.

QV. *Ita est omnino. Sed an non fuit insons ipse Christus?* 15

RE. Maximè. ideóque conceptus est ex Spiritu sancto in virgine Maria, non modò nulla prorsus macula fœdatus, sed etiã summa integritate & puritate donatus in carne. Nam ipsemet alioqui seruatore alio indiguisset, nec placere potuisset ipsius oblatio, imò ne vnire quidẽ sese Deus huic naturæ impuræ sustinuisset.

1.Pet.3.18
Rom.8.3.
Mat.1.20.

QV. *An verò summæ illi iustitiæ conueniebat, pœnas alieni peccati ab homine innocentissimo, imò verò etiam sanctissimo, exigere?* 16

RE. Iniuſtus ſanè Pater videri poſſet, ſi Filium vt ſontem percuſſiſſet. Percuſſit
2.Cor.5. igitur non vt ſontem, ſed vt eum qui ſeſe
21. vltrò vadem pro iniuſtis ſiſtere voluit: ideóque Pater nihil à ſua iuſtitia alienum fecit.

17 QV. *Sed cur apud iudicis tribunal damnatus, & quidem ſupplicio crucis affectus fuit, quum aliter etiam pro nobis mori potuerit?*

RE. Vt eò meliùs appareret ipſum factũ eſſe pro nobis maledictionẽ, & omnẽ iram Patris aduerſus noſtra peccata in ſe recepiſſe, vt nos plenè liberaret.

18 QV. *Sed mors corpori tantùm conuenit: ideóq; corpora noſtra dũtaxat videtur hac ſua morte liberaſſe. Morimur tamẽ omnes: ex quo effici videtur nec animarum nec corporum eſſe ſeruatorem.*

RE. Animam quoque vnà cum corpore aſſumi à Chriſto decuit, tum vt mori poſſet (prior enim mors eſt animę à corpore ſeparatio) tum vt integer homo factus, totos & integros homines liberaret.

19 QV. *Vis igitur illum etiam pœnas quibus obnoxiæ ſunt animæ noſtræ, pertuliſſe?*

Gal.3.13. RE. Omnino. Eſt enim hæc vel præcipua perpeſſionum Chriſti pars, quòd præter

ter illos ſummos ſæuiſſimæ mortis cruciatus, horribiliſſimum illud iræ Paternæ pondus noſtra vice ſuſtinuit, quo nihil terribilius eſſe poteſt: Deitate videlicet hactenus per id tempus in ipſo veluti quieſcente, vt humana aſſumpta natura, quanuis ſub hoc pondere ipſis alioquin Angelis intolerabili non deficeret, tamen totam iram Dei aduerſus omnia omnium electorum peccata inenarrabiliter inflammatam acerrimo ſenſu perciperet, ſentiret, ac denique perferret, quouſque plenè eſſet illi ſatisfactum. Itaque quo tempore in cruce pependit, in medijs etiam inferorum cruciatibus verſat⁹ eſt, vt nos plenè ab vtraq; morte liberaret.

QV. *Atenim ſi venit vt nos à morte liberaret, cur ipſemet mortuus eſt?* 20

RE. Quoniam alioqui illa ſumma Dei iuſtitia, cui ſatisfieri oportuit, in noſtra redemptione non appareret: & glorioſior eſt etiam idcirco Chriſti victoria, quòd moriendo mortem vicit. Heb.2.14 Oſe.3.14. Eſa.53.6. &c.

QV. *Cur ergo moriuntur etiam electi, ſi mors eſt pro illis à Chriſto ſuperata?* 21

RE. Quoniam Chriſtus nõ venit vt nos in eum huius mundi ſtatum reſtituat quem in Adamo amiſimus, ſed vt nos in longè Rom.5.15

meliorem immortalitatem transferat: quod
1.Cor.1.5 fieri non potest quin ex hoc mundo demigremus. Itaque etsi ista corporis & animæ separatio, quæ prima mors dicitur, à peccato orta est, cuius reliquiæ sunt in sanctissimis etiam hominibus: tamen si Dei consilium & scopum respicias, electis propriè non infligitur à Deo vt iudice, sed vt à clementissimo patre mittitur, suos propius ad se euocante: ideóque credentes non modò non perterrefacit, verum etiam reficit ac recreat,

22 QV. *Cur ergo vis illa ipsius aduersus mortem protinus sese non exeruit?*

RE. Imò statim sese exeruit, quũ nullam corruptionem sit expertum ipsius corpus. Voluit tamen sepulturæ spatium aliquod dari, tum vt vera ipsius mors, ipsorum quoque hostium suorum sigillis cõfirmata, mox sequuturam ipsius resurrectionem probaret: tum vt Mortem velut in intimum vsque suum antrum refugientem victor persequeretur, adeóque sepulchra nostra viuifico suæ mortis odore perfunderet.

Act.2.24. Mat.27.66. Rom.6.4.

23 QV. *Resurrectio igitur testis est quòd volens mortem subierit, vt immortalitatem nobis pararet.*

RE.

RE. Ita est: quoniam sua ipsius virtute resurrexit nunquam moriturus, vt & nos in eo viuificemur in æternum. 1.Cor.15. Rom.6.10

QV. *Cur autem ascendit in cælos, ac nō potius mansit nobiscum?* 24

RE. Corpore verè & reipsa migrauit à nobis apud quos erat, supra omnes cælos vbi antea corpore nō erat: tum vt hostibus debellatis triumphans, cælestis regni possessionē primus à mortuis resurgens iniret: tum vt eò contendere nos doceret vbi nobis locum parauit: ipse interea suo Spiritu præsentissimus, Ecclesiam, vt caput cōiuncta sibi membra, gubernans. Ephe.4.8. & dein. Ioh.14.2. col.3.1.

QV. *Mutauit ergo locum, vt eò abiret vbi non est locus.*

RE. Mutauit sanè locum, vt historia testatur, & corporis quātunuis glorificati veritas flagitat: sed secundum eam naturam demum mutauit quæ circunscripta est: ídque non vt nos deserat (adest enim suis nihilominus integra virtute præsentissimus, quū sit verè Deus, & vna persona sit Christus, Deus & homo simul) sed vt à terris abductos cælestia quærere doceat. Quòd autem locum ibi non esse dicis quò ascendit, inanis est commētatio. Illud sufficiat, vnicam Deitatē esse infinitam: cætera omnia, Mat.28. 20.

ſiue in cælis, ſiue ſupra cælos, ſiue in terris & abyſſis (nedum quanuis glorificatum, verè tamen humanum corpus) eſſe natura ſui finita & curcunſcripta. Quomodo verò in illa æterna gloria contineantur, tum nobis liquebit quū & ipſi eò peruenerimus.

QV. *Videris ergo Chriſtum diuidere, ſiue duos Chriſtos facere, quorum vnus adſit, alter abſit.*

RE. Chriſtum non diuido, ſed naturarum confuſionē tollo, quum illum ſecundū carnem abeſſe dico: quem tamē & ſecundum Deitatem, & ſi, vt totum quiddam, id eſt vt vna perſona Deus & homo conſideretur, verè adeſſe dico.

25 QV. *Quid declarat illius ad Patris dexteram conſeſſus?*

Phil.2.9. Col.2.9. RE. Ipſum depoſita, non carnis veritate, ſed omni infirmitate, in eum gloriæ gradum euectum qui ſupra omne nomen emineat, carne videlicet iam plenè à Deitate, σωματικῶς in ea inhabitante, glorificata, neque tamen in ſui eſſentia, neque in proprietatibus eſſentialibꝰ abſorpta: & omnia in cælo & in terra (excepto eo qui omnia ipſi ſubiecit) pleno iure adminiſtrante & gubernante. mat.28.18 Phil.2.10. Heb.2.8. & 9. 1.Cor.15. 27.

26 QV. *Quidnam per eſſentiales proprietates*

tes

tes intelligis?

RE. Id, quo reipſa ſublato, quippiam Luc. 24.
neceſſe ſit non eſſe amplius quod erat. Sic, 39.
exempli gratia, corpus, quantitate adēpta, corpus eſſe deſinat neceſſe eſt.

QV. *Atqui Deus eſt omnipotens.* 27

RE. Quis hoc inficietur?

QV. *Ergo efficere poteſt vt vnum idémque corpus vel ſit ſimul multis locis, vel alicubi ſit vt in loco, & alicubi non vt in loco, ſed incomprehenſibili quadam ratione.*

RE. Quin poſſit Deus efficere vt quod eſt non ſit amplius, ſicut effecit vt eſſet quod non erat, nemo niſi prorſus inſanus dubitarit, tantum abeſt vt formas ipſas & qualitates rerum mutare pro arbitrio non poſſit. Efficere verò vt quicquam ſimul ſit & non ſit, aut ſimul tale ſit & tale non ſit, ideo non poteſt Deus, quia mentiri non poteſt. Mentiri verò non poſſe, non eſt infirmitatis, ſed inuariabilis potentiæ ſignum.

QV. *Concludis igitur Chriſtum ſecundum humanitatē à nobis nunc abeſſe.*

RE. Omnino, & quidem quanto ſpatio Col.3.2.
abeſt à terris, vbi ſumus, id quod eſt ſupra omnes cælos, quò eſt illa caro euecta. Ioh.3.13.

QV. *Dixit tamen ſeſe tunc fuiſſe in ca-* 28

lis, quum in terris Nicodemũ alloqueretur.

RE. Hoc intelligitur, cæteraq; eiusmodi, per κοινωνίαν ἰδιωμάτων.

Ἰδίωμα. QV. *Quid vocas ἰδίωμα?*

RE. Id quod dialectici Proprium quarto modo vocant: cuiusmodi est (exempli gratia) infinitum esse in diuina natura, in rebus autem conditis omnibus, ac præsertim corporeis, τὸ πόσον.

29 QV. *Falsa est igitur ista κοινωνία, quũ eiusmodi proprium desinat esse propriũ, simulatque commune euadit.*

RE. Hoc posterius simpliciter concedo, illud non item.

QV. *Atqui ista duo videntur prorsus cohærere.*

RE. Sic igitur rem accipe. Manent cuique in Christo naturæ, Deitati videlicet & humanitati, suæ essentiales proprietates, ita, vti diximus, incommunicabiles: quod nisi dicamus, infinita absurdissima ac planè impia consequentur. Deitas enim receptis in sese illis humanæ naturæ proprietatibus in humanitatem transformabitur: & contrà, humanitas proprietatum Deitatis communicatione fiet factitia quædam Deitas, vt neque verus Deus neque verus homo Christus dici possit, ac proinde nobis non sit seruator.

uator. Itaque neque naturarum neque proprietatum essentialium vlla est communicatio, & quàm falsæ & impiæ sunt istæ enũciationes, Caro est Deitas, Deitas est caro: tam & istæ impiæ sunt & falsæ, Caro Christi est vbique, siue, Christus est vbique secundum carnem: & Deitas Christi non est vbique, siue, Christus nõ est vbique secundum Deitatem. Et istæ igitur falsissimæ sunt, Deitas est crucifixa, vel mortua: Caro Christi est infinita. Quanuis autem istæ naturæ vnà cum suis essentialibus proprietatibus sint, vt dixi, incommunicabiles, tamen vnitæ sunt vsque adeò vt vnum idémque ὑφιστάμενον, siue vnicam personam cõstituant. Itaque quàm falsæ sunt illæ enunciationes, Deitas est caro, &, Caro est Deitas, tam veræ & orthodoxæ sunt istæ, deus (ὁ λόγος videlicet) est hic homo, &, Hic homo est Deus, idque propter vnitatem personæ, non ex naturarum communicatione quam nullam esse diximus, (nisi communicationem pro vnione accipias, quod est prorsus ἄκυρον) sed ex naturarum vnione exorientem. Nec enim Deus est hic homo quatenus est Deus, (quod tamẽ consequeretur si naturæ ipsarum essentiarum essent communicabiles) sed κατ' ἄλλο, quatenus ὁ λόγος.

videlicet hominem illum ſibi vniuit:neque hic homo eſt Deus quatenus eſt homo, ſed κατ' ἄλλο, id eſt, quatenus eſt Deo vnitus. Quod verò de naturis ipſis diximus,intelligatur quoque de eſſentialibus & pariter incommunicabilibus proprietatibus. Veriſſimæ ſunt igitur iſtæ enunciationes,& ſimili ratione explicandæ, Deus (ὁ λόγος videlicet) conceptus, natus, paſſus, crucifixus, mortuus, ſepultus eſt & reſurrexit, quatenus videlicet hominem ſibi vniuit, non quatenus Deus eſt:& hæ quoque,Homo iſte eſt Filius Dei æternus, infinitus,inuiſibilis,omnia replens,cæteráque eiuſmodi:non in ſeſe,id eſt quatenus homo eſt,nec vlla proprietatum communicatione, ſed quatenus eſt à Filio Dei in vnam perſonam aſſumptus.

QV. *Sed duræ & valde inſolentes videntur iſtæ loquendi formulæ:*

RE. Imò ſi præiudicatam opinionem abijcias, valde propriæ ad ſignificandam naturarum vnionē: quæ tanta eſt, vt quod de abſtracto dici non poteſt, putà Deitate vel humanitate, concreto tamen alterutri, putà Deo vel homini, attribuatur: quoniam videlicet ex duabus naturis non eſt facta vna natura, ſed vna perſona.ideóque

que vnionem quidem in naturis, at non vnitatem, personæ verò vnitatem duntaxat ponimus. Inde fit, vt tota hæc persona, non modò ipso totius personæ, putà Iesu nomine, vtramque vnitam naturam comprehendente significetur, verùm etiam alterius naturæ (concretè tamen, non abstractè consideratæ) putà Filij Dei & Filij Hominis vocabulo intelligatur. Sic quoque Christus, id est vnctus, quum soli humanæ naturæ propriè conueniat (nec enim Deitas vncta est, sed vnxit) tamen totam personã declarat. Vsitatissimum est autem in omnibus linguis de personis simili modo loqui, ad declarandam partium vnitionem, ex quibus vnitas personæ cõstituitur. Sic ista locutio maximè propria est, Petr⁹ est Apostolus, toti nimirũ personæ & singulis eius partibus, animæ videlicet & corpori Petri conueniens. Ista verò, Petrus est filius Ionæ, toti quidem simul, & vt totum quiddam, id est, secundum vnitatem personæ considerato conuenit, at non singulis eius partibus, sed alterius duntaxat, nempe corporis respectu: nisi fortè animam quoque vis esse à traduce. Similis est loquẽdi formula quũ mortalẽ quempiam aut intelligentẽ vocamus: quæ toti quidẽ vt toti

propter personæ vnitatem, alterius tamen partis duntaxat respectu competunt. Imò istius personalis vnionis tāta vis est, vt post dissolutionem quoque illius, similibus formulis adhuc sit locus, vt si dicas, Petrus situs est Romæ (ponamus enim ita esse) vera fuerit enunciatio, corporis tamen vnius respectu, quanuis Petrum, id est, totā personam nomines.

QV. *Cur igitur κοινωνίαν ἰδιωμάτων vocas, si communicatio realis naturarum & essentialiū propietatum nulla est?*

RE. Communicationem proprietatum non vocamus ipsam vnionem personalē, aut huius vnionis formam, sed prædicationem, vt loquuntur Dialectici, quæ fit propter vnionem personalem duarum naturarum: in qua proprietas essentialis, vel operatio vni naturæ conueniens, tribuitur personæ in concreto & non in abstracto. Hæc autem prædicatio quum vera sit, veritas etiam illi subsit oportet: eodem tamen, nempe totius personę in concreto considerratæ, respectu.

QV. *Rursum ergo cōcludis Christum secundum carnem verè & reipsa è terra demigrasse supra omnes cælos, ac proinde nunc à nobis qui in terris sumus, abesse.*

RE.

RE. Ita eſt, quanuis Chriſtum hominem nobis præſentiſſimum eſſe fatear: ſed κατ' ἄλλο, id eſt, quatenus hic idem homo, Deus etiam eſt. Imò, ſi vis, illud etiam concedam, Chriſti quoque humanitatem adeſſe præſentem: ſed κατ' ἄλλο, id eſt, non in ſeſe ſiue ſui eſſentia, ſed quatenus cohæret hypoſtatica vnione cum τῷ λόγῳ qui eſt vbique, nedum in Cœna reipſa præſens.

QV. *Quid nobis ergo nunc prodeſt Chri-* 30
ſtus ſecundum carnem, ſi ab eo deſerti ſumus?

RE. Nos verò nequaquam deſeruit,
quum etiam ſecundum ſuam carnem glo- Ioh.15.2.
rificatam nunc omnia in cælis & terris ad- 9.
miniſtret, accepto à Patre nomine quod
eſt ſupra omne nomen. Hac autem ſua po-
teſtate fretus, Eccleſiam ſuam in hoc mun- mat.28.18
do arcana & inenarrabili vi ſua vegetat, ioh.15.4.
fouet & gubernat, ſimúlque in medio ini- gal.2.20.
micorum omnium dominatur: in cælis au- eph.1.11.
tem apud Patrem intercedit tantiſper dum
vltimus hoſtis, Mors videlicet, penitus pro-
fligetur.

QV. *Quænam eſt obſecro iſta inter-* 31
ceſſio?

RE. Intercedit primùm, integritatis

& obedientiæ suæ perpetuo vigore Patrem nobis placante: deinde, quoniam non nisi in ipsius nomine Patrem rite possumus interpellare, adeò vt semper medius conciliator inter nos & Patrem interueniat, quò gratum sit Patri quicquid offerimus. Quod autem nonnulli de Christi supplicatione & ad genua Patris abiectione somniant, inane est commentum eorũ hominũ qui Christum infirmũ à glorioso, cælestia denique à terrenis distinguere nesciunt.

32 QV. *Quid ergo de ijs arbitraris qui tam pertinaciter tuẽtur Christũ secundum vtranque naturam mediatorem non esse?*

RE. Organa esse diaboli censeo, ad opus Domini impediẽdũ cõparata, quod & ipsa experientia comprobauit.

QV. *Atqui medium esse, declarat locum summo inferiorem, & minoris est apud maiorem esse mediatorem. Hinc colligo Arrianos videri qui Christum censent secundum deitatem quoque esse medium & mediatorem.*

RE. Homines vllos inueniri potuisse mirarer in tanta Euangelij luce, qui tam leuibus præstigijs se decipi paterentur, nisi res ipsa declarasset nunquam fuisse Euangeliũ Dei recto zelo sectatos. De præfractis &

αὐτο-

αὐτοκατακρίτοις loquor.

QV. *Atqui hoc non est respondere.*

RE. Cogit me rei indignitas in hãc vocem erumpere, quum tam leui atque adeò tam nulla occasione videã tam multos initiò quidem ad Arrianismũ, postea ad Tritheismum, denique ad Samosateni impia deliria defecisse. Agè igitur, ordine de singulis quæramus.

QV. *Ergo tibi aliud est Medius quàm Mediator?* 33

RE. Omnino. Medius enim ipsam personæ qualitatem declarat, qua fit vt inter duo extrema mediũ quippiam censeatur: Mediator verò sequestrẽ & conciliatorem declarat. quæ vsque adeò diuersa sunt, vt mediator aliquis esse possit, qui tamen media cõditione nõ sit, vt quũ alios alijs recõciliamus: & contrà, non quisquis medius est, sit necessariò mediator.

Medius aliudà Mediatore.

QV. *Christus tamen est tum medius tum mediator.*

RE. Concedo.

QV. *Si medius est, quatenus est Deus Verbum, siue Filius: ergo Filius inferior est Patre, quadam videlicet deitate inter summam Patris deitatem, & hominum naturam media, præditus.*

RE. Vis ergo Chriſtum ſecundum alteram duntaxat, nempe humanam naturam eſſe medium, aut nullo modo medium eſſe?

QV. *Imò ad illud priùs reſponde.*

RE. Reſpondeo igitur, vtranuis naturam per ſe ſpectes, Chriſtum dici medium non poſſe, quoniam quatenus Deus eſt, ὁμοούσιος eſt Filius Patri: quatenus autem homo eſt, ὁμοούσιος eſt reliquis hominibus. Itaque vt quiſpiam eſſet hac ratione medius, natura quadam media conſtare ipſum oporteret, qua nec ſummè Deus, nec infimè homo eſſet: quod dari nullo modo poteſt.

QV. *Sequetur ergo Chriſtum ſi neutrius naturæ reſpectu medius eſt, nullo modo medium eſſe.*

RE. Non ſequetur ſi naturas, ita vt faciendum eſt, non per ſe, vt iſti turbatores Eccleſiarum ſolent, ſed cõiunctim in vnam eandémque perſonam vnitas cõſideres. Eſt ergo medius Chriſtus vnus, quia ſic Deus eſt vt ſit homo, ac proinde Deus Patre inferior κατ' ἄλλο, nempe propter aſſumptã ſerui formam: & ſic homo vt ſit Deus, ac proinde ſupra ipſos Angelos, nedũ ſupra homines eminens, ſed κατ' ἄλλο, nẽpe propter for-

formam Dei assumentẽ. Medius est ergo secundũ vtrãque naturã personali vnione cõiunctam: secundum alterutram verò per se consideratã, nequaquam. Nam in Christo est quidẽ Aliud & Aliud: Alius verò & Alius non item.

QV. *De Mediatoris autem officio quid sentis?* 34

RE. Idem prorsus atque de Medio. Ista enim in Christo penitus cohærent, quũ factus sit vnione naturarum medius, vt esset inter Patrem & homines mediator.

QV. *Ergo secundum neutram naturam per se consideratam Mediator fuit Christus?*

RE. Omnino. quia neque λόγος absque ijs quæ in carne peracta sunt, homines Patri reconciliauit: neque rursus hic homo victor ipse euasisset, nedum vt noster esset liberator, nisi vnus & idem, homo simul & Deus fuisset. Hoc tamen interest, quod ὁ λόγος vsus est hominis assumpti opera non ex necessitate, sed ex mera voluntate. Hominem verò necessario oportuit hanc efficacitatem ab assumente Dei natura mutuari. In hoc igitur mediationis, id est, reconciliationis opere, quædã opera toti per-

ſonæ, id eſt vtrique ſimul operanti naturæ, quædã diſtinctè deitati, quædam diſtinctè humanitati tribuũtur:ſed in ſumma, neutra per ſe natura fuit mediatrix.

35 QV. *Sed quídnam credemus de interceßionis officio? Nam certè inferior eſt qui apud alium intercedit.*

RE. Hoc verò falſum eſt. Quid enim obſtat quominus æqualis æqualem, adeóque ſuperior inferiorem pro alio interpellet? Nec ſanè conſequeretur Filium eſſe miniorem Patre, etiamſi has partes in ſe vltrò, etiam abſque vlla aſſumpta carne, recepiſſet. Iam autem oſtendimus quæ de interceſſione Chriſti ſcribuntur, ad iſtã huius mundi imperijs & gradibus conuenientem rationem accommodari minimè oportere. Præterea quomodo vnionis naturarum reſpectu ὁ λόγος inter Patrem & nos ſit medius, & ratione officij habita, ſit inter Patrem & nos mediator, modò declarauimus.

36 QV. *Aiunt etiam videri deitatem apud ſemetipſam intercedere, ſi Chriſtus quatenus etiam Deus eſt, interceſſor dicatur.*

RE. Aiunt quidem, ſed admodum imperitè. Etſi enim in Filio, vt & in Patre & Spiritu ſancto, tota perfectáque eſt deitas,

vtpote

vtpote impartibilis: tamen hanc deitatem in personis non nisi relatiuè consideramus. Itaque posito, quod verissimũ est, Christum etiam secundum deitatem humanæ naturæ assumptæ vnitam intercedere apud Patrem pro nobis, non efficietur eum apud seipsum intercedere, quum alius sit Pater, alius Filius, hypostasibus verè distinctis: quãuis, si essentia absolutè consideretur, Pater & Filius sint vnum, vnúsque Deus. Nam sicut in Christo incarnato est Aliud & Aliud, non autem Alius & Alius: sic in Deo est Alius & Alius, Aliud autem & Aliud non item.

QV. *Quid censes de Angelorum & mortuorum Sanctorum inuocatione?* 37

RE. Impiam esse idololatriam.

QV. *Possunt tamen Angeli & Sancti mortui ab ijs inuocari qui nulla idola fabricari sustineant. Deinde distinguendi sunt qui veros & beatos Angelos, aut verè piorum & sanctorum hominum spiritus inuocant, ab ijs qui colunt fictitia numina, id est dæmonia, & eos qui ipsorummet confessione, etiam si dij essent, tamen essent sceleratissimi.*

RE. Fateor nõ modò imparia esse pecca- Ioh.19.11
ta, sed etiã eiusdẽ peccati reos, nõ esse pari- mat.11.12

terreos. Sed qui grauiùs peccat, leuiùs peccantem non eximit peccatorum numero. Itaque hoc totum ſinamus, de quo nunc à nobis non quæritur. Idola parit manus, cõcipit inanis phantaſia. Itaque ſunt iſti quoque idololatræ, quorum idolum tanquã informis fœtus in phantaſiæ vtero deliteſcit: nec vllum eſt tetrius idoli genus, vtpote quod in ipſis animi penetralibus ſit collocatum.

QV. *Sed cur idololatriam vocas quod bona ratione nititur?*

RE. Apage rationẽ quæ non modò Dei verbo nõ innititur, verùm etiã planè repugnat. Quanquã ſanè quid bonæ rationis afferri poſſit ad tam craſſam impietatem cõfirmandam, non video.

38 QV. *Quid hoc ſit rei, quæſo vt paucis demonſtres.*

RE. Abſentem inuocare, cui ſignificare animi tui ſenſum non poſſis, extremi ſtuporis eſt. Exiſtimare verò mortuorum ſpiritus vel vbique præſentes eſſe, vel, vt abſentes ſint, neque verba exaudiant, tamen mentis cogitata perſpicere, hoc, inquam, vtrunque manifeſtũ eſt idololatriæ ſcelus: ſi modò idololatria eſt, quod vni Deo proprium eſt, ad rem creatam transferre. Quod autem

autem excipiunt, ſpiritibus Sanctorum petitiones noſtras à Deo patefieri, aut eos in neſcio quo mirifico Trinitatis ſpeculo res ſingulas intueri, quàm facile eſt dicere, tam facile eſt vt ſtultum & craſſum commentum repudiare. Iam verò quod ad Angelos attinet, audimus quidem eorum miniſterio vti Dominum ad ſuos protegendos: nec dubium eſt quin prout illis mandatur, ſuo munere fungantur, de piorum ſalute ſuo modo ſoliciti. ſed quid hoc ad inuocationem? Quomodo enim id fiat in fide, quum neque quando veniant aut diſcedant, adſint aut abſint, nouerimus: neque vllum hac de re verbum aut exemplum in ſacris literis inueniatur, imò ne externam quidem adorationem religioſam Angeli admiſerint? Denique quum nullus ſit prorſus ſiue potẽtia ſiue charitate erga nos conferendus cum Chriſto Deo & homine ad Patris dextram ſedente, vt pro nobis intercedat vnicus Dei & hominum mediator, vnde tandem niſi ex manifeſta diffidentia orta eſt ſubordinatorum interceſſorum turba? Quod verò de charitate non excidente à nonnullis inculcatur, etſi verũ eſt, tamen vſque adeò abſurdè applicatur probandæ mortuorum inuocationi, vt ne

refutatione quidem indigeat.

39 QV. *Precamur tamen alij pro alijs, & alij aliorum preces flagitamus, ipso Apostolo nobis exemplo suo praeeunte. Ergo postulare alterius quàm Christi intercessionem, non detrahit vnius mediatoris officio, cui non dicitur Ora pro nobis: sed, Miserere nobis:*

1. Thess. 3. 1.

RE. Primùm, constat istius Angelorum & mortuorum inuocationis defensores, intra metas istas sese minimè continere, sed opem eorum in periculis & difficultatibus non aliter petere, quàm à suis olim numinibus infra Iouis solium collocatis manifestissimi idololatræ factitabant. Deinde mutuas preces petere inter se eiusdem corporis membra, tantisper dum in hac vita alij alios de rebus nostris certiores facere possumus, non est sanè homines inuocare, aut Christo mediatores subordinare, quod illi faciunt: sed potiùs vnà cũ fratribus in eiusdem mediatoris nomine cõmunẽ Patrẽ inuocare, quæ συμπάθεια gratissimũ est Deo sacrificium.

40 QV. *Sed ipse Spiritus sanctus dicitur pro nobis ἐντυγχάνειν.*

Rom. 8. 26.

RE. Nempe quoniam nos ingemiscere & ritè precari docet, quemadmodũ etiam cla-

clamare ab eodem Apoſtolo dicitur. Rom.8.15

QV. *At quis tandē erit iſtius interceſſionis Chriſti finis?* 41

RE. Nunquam ſanè, ne tum quidem quum apparuerit quod ſumus, cum Deo cohærebimus, niſi medij & mediatoris, adeóque capitis noſtri Ieſu Chriſti interuentu: cuius, hac quidem ratione, æternum eſt regnum & æternus Pontificatus. Ceſſabit tamen tota hæc regendæ & gubernandæ Eccleſiæ ratio, poſtquā nouiſſimo hoſte abolito, Morte videlicet, & electis omnibus cum ſuo capite in æternā vitā aſſertis, Deus erit omnia in omnibus.

QV. *Atqui hoc regnum Paulus dicit Patri tribuendum, Chriſtum autem ſubyciendum.* 42 1.Cor.15 28.

RE. Paulus Chriſtum, vt Filium quidem, ſed in carne manifeſtatum, & cū ſuis membris coiunctum conſiderans, deitati ſummam gloriā meritò tribuit, tunc maximè domitis omnibus hoſtibus patefaciēdam. Subiectio vérò iſta inferius quidem aliquid ipſa deitate demonſtrat (nec enim vnquam creatura, ne in Chriſto quidem exæquabitur creatori) ſed tamen ſummā ſecundum eā quæ deitatis propria eſt, beatitatem, declarat in eo poſitam, quòd Deus

nos quidẽ vnà cum noſtro capite, quatenus homo eſt, pro fidis & charis ſubiectis agnitos ſummè tũc demũ beabit, reliquos autem vt rebelles æternis pœnis plectet.

43 QV. *Sed quòd vltimo illo die dicitur vẽturus vt iudicet viuos & mortuos, difficultate non caret. Iudicium enim mox conſequi ſingulorum tum piorum tum impiorũ ex hac vita diſceſſum, ex plurimis Scripturæ locis ac præſertim ex diuitis illius epulonis ſiue hiſtoria ſiue parabola liquet.*

2.Tim.4.1. 1.pet.1.5. Luc.16.17

RE. Iudicium vel præiudicium potiùs iam tum exequitur Deus aliquatenus, adeò quidem vt à piorum ſpiritib⁹ à Chriſto capite ſuſceptis deguſtari æternæ vitæ felicitatem, & viciſſim ab impiorum ſpiritibus horrores æternæ mortis percipi minimè ſit dubitandum. Sed præterquam quòd illud præiudicium animas dũtaxat reſpicit, corporibus adhuc in puluere dormiẽtibus plena iudicij declaratio & exequutio qua toti homines vel æternæ vitæ compotes fiẽt, vel in æternos cruciatus mittentur, in vltimum illum reſurrectionis diem differtur.

Luc.16.9. &.23.43. act.7.60. phil.1.23. Mat.25.31

QV. *Mortuos igitur eos intelligis non qui mortui tunc erunt quum iudicabuntur, ſed qui priùs mortui tũc reſurrexerint, Quóſnam*

num igitur viuos intelligis, mortuis illis oppositos?

RE. Quos tunc adhuc in hac vita superstites Christus in altero illo suo eóque gloriosissimo aduentu deprehẽdet: quibus etiam subita in alterũ futuræ vel mortis æternæ, vel sempiternæ vitæ statum cõmutatio vice mortis & resurrectionis erit, vt Apostolus docet. 1.Thess.1. 5. 1.Cor.15. 31.

QV. *Quomodo æterna morte damnati dicuntur, qui tamen & ipsi nunquam morituri resurrexerint?* 44

RE. Quia viuere in tam horrendis & inenarrabilib⁹ animi simul & corporis cruciatibus, non vitæ sed mortis potiùs nomen meretur.

QV. *Sed resurrectio nónne est in genere ex Dei benignitate, & quidem in Christo, qui est primitiæ resurgẽtium?* 45

RE. Sicut in Filio Pater omnia condidit, ita etiam in eodem, id est interueniẽte eiusdem potentia, vitam recipient etiam impij. Sed vitæ benedictio malis, vt & cætera omnia, in maledictionem cedit. Non igitur resurgent impij resurrectionis Christi beneficio ac virtute (cohæret enim hæc resurrectio indissolubili nexu cũ vita beata, ideóque soli credentes & Christo verè 1.Cor.15. 21.

insiti, fiũt eius participes) sed Filij vt Iudicis potestate & auhoritate, qui quum sentẽtiã
Gen. 2. 17 illam de vtraque ac potissimùm æterna
& 3. 19. morte pronũtiaret aduersus humanũ gen⁹, iam tum (exceptis quos ipse seruaturus erat à morte) homines dãnabat resurrectionis pœna. Quomodo enim æterna esset pœna malorum, sicut omnino futura est, si corpora eorum perpetuò manerent in puluere, omnis sensus expertia?

46 QV. *Verùm quum corpus per se non moueatur, sed sit duntaxat animæ instrumentum, videtur æquum fuisse vt tota vel peccati pœna, vel iustitiæ gloria in animabus hæreret.*

1. Cor. 15. 35. RE. Contradicit tota Scriptura quoties resurrectionis meminit, quæ certè animabus propriè non cõpetit. Deinde quanuis non per se peccet corpus, peccat tamen totus homo, ideòq; totus iure punitur. Christus autem non esset integer redemptor, si
1. Thes. 5. 23. heb. 2. 14. corpora suorũ in putrefactione desereret: nec indiguit corporis assumptione, si solas animas nostras liberaturus venisset.

47 QV. *Sed cuiusmodi tandem erit illa vita æterna, & illa quoque mors sempiterna?*

RE. Frustrà quidã hæc scrutantur: non modò quia damnãda est curiositas ad ea quæ-

quærenda impellens quæ Dominus nobis adhuc abſcondit, verùm etiam quia extremæ eſt dementiæ id velle comprehendere cuius non ſis capax. Illam verò beatitatem ſi capere nunc poſſemus, iam eſſemus quodammodo ipſius cõpotes, quũ intellectus re intellecta hactenus ſaltem fruatur, quatenus eam intelligit. Nec aliter de pœnis æternis exiſtimandum eſt, quarum vel tenui apprehenſione homines interdum ad deſperationem & horrenda facinora ferri videmus. Quòd ergo nondum pleniùs intilligunt horrorem ignis illius æterni, patientiæ Dei tribuendum eſt, adhuc iram differentis. Quæramus igitur potius qua via illuc perueniatur, vt vitæ viam teneamus: & in iis acquieſcamus quæ nobis Dominus his de rebus Verbo ſuo patefecit, tãtam videlicet futuram piorum quidẽ fœlicitatem, impiorum autem miſeriã, vt neutra nunc à nobis, qualis & quãta quidẽ eſt, comprehendi poſſit.

QV. *Quænam eſt igitur ad vitam æternam via?* 48

RE. Chriſtus ipſe, vt ipſemet teſtatur: nec aliud iter eſt quod ad vitam ducat. Ioh. 10. 9.

QV. *Atqui non omnes viuificat.*

RE. Fateor, ſed eos demum qui hanc

viam ineunt. Inire autem hāc viam, eſt credendo ſeſe Chriſto adiungere, atque adeò quodammodo ſeſe illi incorporare.

49 QV. *Quidnam autem Fidem vocas?*

RE. Fidem qua diſtinguuntur Filij lucis à Filijs tenebrarum, non ſimpliciter vocam⁹ illā noțitiam ipſis etiam dæmonibus communem, qua fit vt quis agnoſcat vera eſſe quæcunque in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis continētur: ſed præterea firmā animi aſſenſionem illius notitiæ comitem, qua fit vt ſibi quiſpiam peculiariter applicet vitæ æternæ in Chriſto promiſſionem,

Ro.8.37. perinde ac ſi iam eſſet illius plené ac reipſa compos.

50 QV. *Hanc Fidem naturáne nobis ſuppeditat, an gratia, an verò partim natura, partim gratia?*

RE. Mera Dei regenerantis gratia.

QV. *Annon verò Dei notitia & κοιναὶ ἔννοιαι inſunt hominis quantumuis corrupti naturæ.*

RE. Inſunt profectò, ſed vt magnificētiſſimi ædificij rudera. Deinde hoc dico

Mat.16.17 fidē hanc nō eſſe in notitia naturali ſitam,

Ioh.1.13. ſed adijciēda eſſe quæ præterea De⁹ mūdo

&.18.&17 peculiariter per Prophetas & Apoſtolos

17.25. patefecit, de quibus ne ſuſpicari quidē caro

&

& sanguis vnquã potuisset. Postremò & illud est obseruandũ in quo veluti specifica differentia fidei sita est, quod videlicet promissionem de vita æterna in Christo sibi quisque credens peculiariter applicet, quod testimonium Scriptura πληροφορίαν vocat. 1.Cor.2.9 Col.2.2. 1.Thes.1.5

QV. *Digrediamur paululũ, obsecro, & de corruptione hominis disseramus. Quæro igitur in primis quid esse corruptum in natura humana arbitreris: deinde quanã sit illa corruptio, ac postremò quod sit aduersus illam remedium.* 51

RE. Ad primũ quæsitũ respondeo, corruptum esse totum hominẽ, adeò quidem vt quod dicit Paulus, nos mortuos esse in peccatis nostris, de singulis partibus hominis sit intelligendum. Ioh.3.6. Ephes.2.5.

QV. *Num hæc corruptio essentiam ipsam attingit?* 52

RE. Attingit sanè quod ad corpus attinet, idcirco etiam mortale factum. De anima verò aliter sentiendum est.

QV. *Quamobrem?*

RE. Quia corruptio corporis cõpositi tantùm dissolutionem affert rei cõpositæ, non autẽ peremptionẽ eorũ ex quibus cõponitur, ideóque sine noua creatione in-

ſtaurari poteſt. Animæ verò eſſētia corrūpi non poſſet quin prorſus perimeretur.

53 QV. *Quidnam ergo de huius corruptione ſentiemus?*

RE. In qualitatibus eſſe corruptam, quas, docendi gratia, nunc duas conſtituo, nempe, Intelligentiam & Voluntatem.

QV. *Qualitates ergo in anima conſtituis?*

RE. Sanè. ſed ſpirituali & ſimplici naturæ conuenientes: alioqui ſi anima ſiue ſpiritus nihil aliud quàm eſſentia eſt: agè, tot ſecūdarios deos cōſtituamus quot ſunt animæ humanæ. Sed vt ſpinoſas multas Scholaſticorū quæſtiones ſemel vitemus, ſcito me vnicā in homine animā ponere, quoniam plures cōditas non lego, & vnicū corpus à pluribus animabus animari abſurdum eſſe iudico. Deinde per qualitates animæ duo intelligo: primum videlicet facultates ipſi animæ inſitas, quas non minùs ab ipſo animæ ſubiecto diſtinguendas dico (diſtinctione tamen quæ ſpirituali naturæ conueniat) quàm attrahendi ferri vis à magnetis ſubſtantia diſtinguitur: deinde, iſtarum facultatum quas duas eſſe dixi, integritatem, ſiue rectitudinē, ſiue,
Gen. 1. 31 vt loquitur Moſes, bonitatem.

QV.

QV. *Atqui quum hominis lapsus nunquam possit satis grauiter intelligi & describi, videntur superficiarium quoddã malum & quod cute tenus hæreat, arbitrari originis vitium, qui in accidẽtibus siue qualitatibus dũtaxat illud sitũ esse dicunt.*

RE. Hominum ineptorum sunt istæ cogitationes, nec aliter olim quibusdam imposuit Satan, qui ad suæ stultissimæ rationis normam voluerunt Christiana dogmata inflectere. Per qualitates illas intelligimus non accidentia quædam extranea & superuenientia, sed quæ rei ipsi naturâ hæreant, & tamen ab ipsa essentia & quasi materia cui insunt, secernantur non reipsa, sed ratione vel cogitatione.

QV. *Ais igitur in summa, corruptas esse animæ qualitates, non essentiam.*

RE. Aio, & contrarium dogma dico esse certum & apertum ad Epicuræismũ iter, id est ad mortalitatem animæ adstruendam: quoniam posita essentiæ ipsius vel leuissima corruptione, necesse sit rem ipsam interitui obnoxiã confiteri. Deinde corruptio si est totius animæ, tota statim interierit necesse est; sin verò partis, quînam diuisio partium in simplici essentia,

cuiusmodi est anima statuetur? Itaque istius tam absurdi & tam impij dogmatis auctorem insigniter insanire oportet, nec minùs excæcatos esse qui aures illi præbent.

54 QV. *Istum mittamus, eorum videlicet delicias in quos iusta sua iudicia Dominus exercet. Nunc, agè, quanam ista sit corruptio, declara.*

RE. Nec Intelligentia nec Voluntas sublata est, vt modò dixi, quoniã perijsse, aut planè humanã amplius nullam animã extitisse sublatis illis, oporteret. Sed ita læsa est vtraque hæc facultas, vt vbi limpidissimum esse oportuit intelligentiæ oculũ (qualis etiam erat ante lapsum) in Diuinis rebus nimirum, & quæ rectam conscientiam attingũt, partim prorsus nihil videat, ne ipsius quidem Conditoris luce oblata, sicuti videre est in præcipuis veræ religionis placitis quæ non fastidit modò, verùm etiam vt absurda & falsa totis viribus oppugnat humana ratio: partim si quid videt, perobscurè videat (cuiusmodi nonnulla nemo est qui non habeat animo innata: nonnulli verò considerandis sublimioribus rebus intenti, plura deprehenderunt) adeò

Rom. 1. 20

vt ſtatim illæ qualiſcũque lucis ſcintillæ ad hoc ipſum relictæ vt homo ſit prorſus ἀναπολόγητος, hominem in ipſo veritatis veſtibulo deſtituant, nedum vt hac face præeunte ad ipſum vſque ſacrarium veritatis perueniat. Iã verò quod ad æquitatẽ inter homines colendam attinet etſi paulò minùs hebes eſt in his rebus humana mentis acies, ita videlicet iuſtum ſuum iudicium moderante Deo, vt humani generis ſocietas ex qua Eccleſiam colligit, eò faciliùs conſeruaretur, mox alioqui interitura ſi, prout merebatur hominis lapſus, omne æqui & iniqui, virtutis & vitij diſcrimen è mentibus hominum ſublatum eſſet: tamen magnam eſſe tum in ipſis theſibus, tum præcipuè in hypotheſibus dijudicandis hominum cæcitatem manifeſtè conuincunt repugnantiæ non modò in vulgi opinionibus, vbi quot capita tot ſenſus, verùm etiã in ſapiẽtiſſimorũ philoſophorũ & legis latorũ ſententijs, in quibus cõciliandis iampridem ſeſe fruſtrà multi fatigarũt. Iam deſcendo ad alteram animi facultatem, quæ ſedes eſt affectuum. Eam verò quũ ab intelligentia vt ab auriga regi oportuerit, quoties tamen præceps illam rapit? neque id mirum, quum & ſpiritum

Ro.7.19. interdum ipſum abripiat. Omitto ἀταξίαν omnium naturalium affectuum, quod malum aliquatenus videt & damnat intelligentia repugnans, vna verò Dei lex prorſus detegit. Ad illam verò caliginem qua obtenebrata eſt & intelligendi & volendi facultas, accedit aliud etiã deterius malũ, quòd illa quidem haurit mendacium, & Dei ſapientiæ vltro reluctatur etiam conuicta: iſta verò tota ad vitium etiã contra qualeſcunque illas rationis reprehẽſiones vltro fertur, nec quicquã rectè vel appetere vel fugere poteſt, tota videlicet peccato mancipata.

Rom.7.8. & 9.

55 QV. *An igitur ſtipites ſumus?*

RE. Minime: neque enim vel intilligẽdi vel volendi facultate hominẽ ſpolio, quũ & cæcam & peruerſam eſſe dico ipſius intelligentiam ac voluntatem.

QV. *Ergo liberum arbitrium tollis.*

RE. Si liberum vocas ſpontaneum, tãtum abeſt vt id tollam, vt contrà totum animum ad malum vltrò ac ſponte ferri dicam. Sin liberum vocas quod ex ſeſe vel tantillum poſſit ad alterutrum, id eſt ad verè bonum etiam inclinari, hoc planè inficior, totius Scripturæ teſtimonijs penè infini-

finitis fretus, & perpetua experientia edo- Rom.1.17
ctus: quum ne vnum quidem in tanto hominum numero proferre possis, (exceptis Sanctis) qui verè bonum cognouerit, nedum appetierit.

QV. *Quo loco igitur Philosophicas virtutes ponis?* 56

RE. Primùm dico veras virtutes plerasque ne in mentem quidem philosophis non Christianis venisse: deinde eas ipsas quas cognouerunt non satis plenè ab eis describi: denique ne philosophicis quidem virtutibus vllum vnquã præditum hominem absque regeneratione vllo seculo repertum.

QV. *At certè philosophicæ virtutes peccata non sunt.*

RE. Imò peccata, si peccatum est ἀνομία, id est, quicquid à lege Domini vel minimùm aberrat. Ioh.3.4.

QV. *Atqui posita peccandi necessitate (poni autem necesse est sublata consultatione & electione) peccatum potiùs tollere videris.* 57

RE. Falsa est hæc consequutio multis modis: Nec enim necessitas excusat à scelere, si quis vltrò in eius compedes sese cõiecerit. Ista verò necessitas de qua nũc ago

non à natura est, sed à voluntario hominis lapsu. Deinde neque deliberationem, neque electionem tollo, sed hominem non regenitum dico non posse non malè deliberare, non posse non malè eligere, propter penitus corruptã & intelligendi & volendi facultatem.

QV. *Sed ridiculum videtur arbitrari aliquam esse electionem, nisi mediam illam inter bonum & malum statuas.*

RE. Imò ridiculum est quod dicis. Aliqua enim est etiam inter malum & malũ electio. Itaque tum quoque quum suadet ratio quod minùs malum est, volũtas verò vel quod deteri⁹ est amplectitur, vt plerunque solet, vel à ratione se regi sinit, eli-
58 git profectò, sed semper malè.

QV. *Imò rationis non est malum suadere.*

RE. Ita quidem illa sibi persuadet. Malum enim speciem boni induit vt rationi probetur. Sed vera dignoscendi boni regula ex Dei Lege petenda est, non autem ex corrupta hominis intelligentia. Ergo illud etiam quod homo ψυχικὸς (vt loquitur Apostolus) bonum esse putat, & tanquam bonum appetit, à Spiritu Dei malũ dicitur, vt à verè bono semper aliquo modo deflectens. Nam certè quod ex tam impura

1.Cor.2. 14.

pura cloaca promanat, etiam ſi non tam ſordidum eſt interdum quàm ipſæ meræ illius ſordes, tamen impurum ſit oportet.

QV. *Adhuc non intelligo quomodo liberũ dicatur quod neceſſitate ad vnam tantùm partem feratur.* 59

RE. Memineris igitur differre Coactionem à Neceſſitate, quoniam neceſſaria ſimul & voluntaria multa ſunt, cuiuſmodi ſaltem fuiſſe Chriſti mortem non negabis: coactum verò ſimul & voluntarium eſſe nihil poteſt, ne in ijs quidem quæ vellemus nolle, vt quum nautæ iacturam faciunt. Deinde vide quæſo paulò propius quomodo libertatem definias. Vter enim tibi pleniùs liber videtur: an qui in eo ſtatu eſt vt vel liber vel ſeruus eſſe poſſit, an verò qui tam liber eſt vt nullo modo de ſeruiendo ne cogitare quidem poſſit? Certè ſi liberum arbitrium id demum agnoſcis quod vel ad bonum vel ad malum ferri poteſt, & Deum & Angelos, & nos ipſos poſtquam erimus in cælum recepti, iſta libertate ſpoliaueris. Imò de hoc quoque ambigi poſſe videtur, Fueritne ante auditum Satanam homo ille primus eo arbitrio præditus quo in vtranuis partem deliberaret. Quî enim cadere potuit malum

in deliberationẽ, quod nondum in mundũ introierat? vt mihi quidem Adã antea videatur ad vnicum bonum ſponte toto animo & corpore contendiſſe abſque vlla prorſus contraria cogitatione vel diſceptatione, nedum προαιρέσει: quæ omnia in humanum ingeniũ inuexit Satan, introducta in nobis concupiſcentia. Itaque verè arbor illa cognominata eſt arbor ſcientiæ boni & mali, quum antea ſolum bonum ab hominibus noſceretur & appeteretur, cuius obliuionẽ fructus illius eſus ſic induxit, vt homines ab eo tempore de bonorum & malorum finibus diſceptare nõ diſierint, quãuis intra mali limites concluſi. Summa au-
Ioh.18.36 tem horum eſt, Libero demũ arbitrio præditos eſſe, qui à ſeruitute peccati ſunt ma-
Ro.6.16 & 8.16. numiſſi, cuius libertatis tunc demum perfectæ futuræ quum prorſus erimus in altera vita æterna ἀναμάρτητοι, certum pignus habent Dei Spiritum.

60 QV. *Ergo in primæ gratiæ receptione homines ſeſe habent merè παθητικῶς, nec ſunt gratiæ Dei συνεργοί.*

RE. Sanè ſi ſpectes ordinem cauſarum & primum illud initium gratiæ, qua nos refingit Dominus, fateri neceſſe eſt illam à Deo in ſolidum proficiſci, qui nos prior diligit

ligit adhuc inimicos, à nobis verò dunta- Ro.5.10.
xat recipi. Sin verò temporis pūctum quo 1.ioh 4.19
Deus in nobis agit cōsideres, simul eodém tit.3.5.
que momēto nobis datur vt possimus velle recipere, & volumus recipere: alioqui inanis esset gratia. Itaque qui istiusmodi συνεργείαν quasi gratiæ Dei repugnantem oppugnāt, multis modis imperitiam suam produnt, quum hæc ipsa συνέργεια sit gratiæ Dei donū, ita illi cooperans, vt sit quidē ordine causarū posterior, sicut effectum efficientem causam subsequitur, ac proinde omnia in solidū vni gratiæ Dei accepta ferātur: sed reipsa tamen, simul eodémque momēto efficiat Deus vt per gratiam cognoscere possimus, & nos per gratiam reipsa cognoscamus: efficiat per gratiam vt velle possimus, & per gratiam reipsa velimus: efficiat denique per gratiam vt facere possimus, & per gratiam reipsa faciamus. Nec enim causa δυνάμει efficiens, dici potest ἐνεργείᾳ efficiens, quin reipsa existat effectum. Præterea, quum homini non sit per peccatum adempta neque intelligendi neque volendi facultas, vt antè diximus, sed duntaxat rectè intelligendi & rectè volendi facultas, in eo saltem συνέργεια naturalis negari non potest,

quòd quum prima gratia diſponens non niſi ab intelligente & volente recipiatur & homines natura ſint in genere intelligentes & volentes, homo non vt ſtipes, ſed vt intelligentia & voluntate præditus exhibitam gratiam recipiat: & quatenus quidem intelligit & vult, ſit Deo conditori συνέργος, à quo naturales illas facultates accepit: quatenus autem bene intelligit & vult, id in ſolidum aduentitiæ illi gratiæ tribuatur, qua fit vt ad ſe præparandum, ad rectè intelligendum, volendum, & faciendum accepta gratia, ſeſe præparet, rectè intelligat, velit, & faciat.

61 QV. *De prima verò gratia effectis quid tandem ſtatuendum?*

RE. Quòd prima gratia efficax eſt alteri Dei gratiæ tribuendũ eſt, quoniã prima ſtatim excideremus niſi altera ſubſequeretur, quæ primam redderet efficacem, ac ſic deinceps à gratia ad gratiã progrediendum eſt.

QV. *Sed negari vix poſſit nos accepta prima gratia, cæteris ſubſequentibus* συνεργεῖν, *ac proinde prioris meritis poſteriorem tribui.*

RE. Apage Meriti nomen, quod gratiæ repugnat ex diametro, quicquid Sophiſtæ

Rom. 4. 4.
1. Cor. 4. 7.

phistæ semipelagiani garriant. Gratiæ primæ nos συνεργεῖν qui negat, primæ gratiæ efficacitatem negat. Sed quod de prima συνεργείᾳ dixi, de consequentibus dico. Quòd enim prima gratia vsque eò efficax est vt ea bene vtamur, ab altera gratia est: quæ nisi adesset & quidem gratis data & gratis efficax, non modò non promoueremus, sed prorsus ad conditionem priorē multò peiorem regrederemur. Deinde hæc συνεργεία quæ tota vt diximus ab altera gratia est, quid tandem habet quod compensationem vllam mereatur? nihil profectò, quum etiam bene vtcunque illa vtentes, idque per gratiam, si res ipsa inspiciatur, illa potius abutamur. Adduntur Mat.25.
ergo talenta, fateor, fidelibus seruis, sed 14.
rursum ex mera gratia est quòd probatur seruorum opera, quòd fideles serui habentur, quòd denique merces illis datur, non alia ratione debita, quàm quòd & Rom.4.4.
gratuitò fuerit promissa & gratuitò tributa sit.

QV. *Sed illud quoque libenter quæsierim,* 62
Quomodo tandem hæc corruptio in genus humanū propagetur, naturáne videlicet an imitatione.

RE. Quum ingressam esse satis con-

ster, quæsitum potiùs oportuit quomodo expellatur. Tamen hîc quoque propter multos perniciosos errores, tibi satisfacere conabor. Respondeo igitur natura propagari malum, quod postea imitatione confirmatur.

QV. *Quomodo id probaueris?*

Rom.5.14 & 6.23. RE. Multis Scripturæ testimonijs quum voles, sed in primis argumento Pauli ab effectis sumpto: Moriuntur enim etiam qui Adamum per ætatem imitari non potuerunt. Mors autem est peccati stipendium.

63 QV. *Quid si mortem illam primam quæ est corporis & animi separatio, & postea eiusdem corporis in sua principia resolutio, naturalem esse dixerim? Omnia enim composita naturaliter dissolutioni sunt obnoxia.*

Gen.2.17 & 3.19. Rom.5.12 RE. Refellet te Deus ipse apud Mosem loquens. Præterea non est necessarium hoc argumẽtum. Etsi enim dissolui suapte natura potest quicquid compositum est, tamen non priùs re ipsa dissoluitur quin desinat à cõponente causa sustentari. Quid igitur absurdi loquor, quum dico sic fuisse conditum hominem ex anima & corpore, & quidem corpus hominis ex elementis com-

compositum, vt hæc perpetuò nisi peccatum interuenisset, sustentaturus fuerit Creator?

QV. *Fateor ergo ex mortalibus corporibus gigni mortalia corpora, sed quorsum hoc ad animæ corruptionē, nisi fortè censes animas etiam esse ex traduce?* 64

RE. Quid veteres multi hac de re senserint, nihil moror, nec magnopere cōtendere hac de re velim, modò constet de naturali natiuæ labis propagatione. Tamen hoc non puto mihi dissimulandum, doctrinam de animæ traduce mihi perabsurdam videri, quoniam aut totam animā aut partem eius traduci oporteret. Si totam, interire certè partes statim necesse fuerit: sin verò partem, quomodo simplicis essentiæ pars aliqua decidetur?

QV. *Si nō est anima ex patre corrupto, sed ex spirituū Patre ac cōditore, vndénā illa corruptio? an ex corporis coniuncti cōtagione, vt ab impuro vase vnguentū quò præstantius est, eò citius afficitur?* 65 Rom. 12.

RE. Mihi quidem videtur hæc ratio moderatis omnibus ingenijs posse satisfacere. Sed vtcunq; sit, illud satis sit, Adamū sicut sibi & suis imaginem Dei acceperat, ita sibi ac suis amisisse, Deo, sicut inter-

minatus fuerat, conditas & infuſas cor-
pori animas ſtatim deſerente: vnde fit vt
Rom.5. naturâ filij iræ omnes naſcantur, corrupti-
onis videlicet & paterni quoque reatus
hæredes.

66 QV. *Iam ergo ad remedium huius mali, vnicum videlicet Chriſtum fide, quæ donum Dei eſt, apprehēſum redeamus. Velim igitur mihi explices quid per iſtam apprehenſionem, inſitionem, incorporationem, κοινωνίαν denique Chriſti intelligas.*

RE. Qui vllam ipſarum ſubſtantiarum συναφὴν aut coniunctionem imaginantur, quemcunque tandem eius modum ſomnient, prorſus hallucinantur, corporaliter dijudicantes ſpiritualia & μυστηριώδη. Qui rurſus ſolam Chriſti energiam ſiue efficacitatem ſtatuunt id eſſe cuius ſimus participes, non videntur ſatis expēdiſſe expreſ-
Eſa.9.6. ſa Scripturæ teſtimonia, quibus diſtinctè
Rom.8.31 nobis Chriſtus ipſe donari dicitur: dein-
1.cor.10. de ipſius in nos ἐνέργεια deſcribitur. Duo
16.
eph.5.30. igitur ſunt conſtituenda, vt quæ ſit hæc communicatio intelligatur: quorum hoc prius eſt, quod ipſemet Chriſtus noſter fiat ex Patris beneficio, vt poſſint dicere omnes credentes, Hæc res, nempe Chriſtus Filius Dei manifeſtatus in carne, mea eſt

ex

ex Patris dono & liberalitate, vt illa vti
frui poſſim.

QV. *Hic rogo vt mihi liceat interfari, Do-* 67
minus eſt certè rei donatæ, qui ſic loquitur, Nũ
ergo domini ſumus ipſius Chriſti, ac non potiùs
ille noſter eſt Dominus?

RE. Dominum noſtrum eſſe Ieſum Ioh.13.3.
Chriſtum, & quidem optimo iure, quum 17.12.
& nos ipſi donarit Pater, & ipſe nos precio
ſuijpſius redemerit, ſiquis inficiatur, ana- 1.Cor.6.
thema ſit. Quum ergo noſtrum, id eſt cre- 20.& 7.23
dentium eſſe dico, nullum nobis in ipſum
imperium datum eſſe intelligo, ſed datum,
& natũ eſſe nobis dico: ſicut exempli gra-
tia, Quiſpiã ſit vxoris maritus, cui pareat
quidem vxor & obſequatur, ſed ita vt vi-
ciſſim dicere poſſit vxor, ſicut ego ſum vi-
ri iſtius cui dedit me pater, vt ipſe mihi do-
minetur, ſic ille viciſſim meus eſt maritus,
qui ſeſe mihi vtendum tradidit, vt me vi-
delicet vxorem diligat & foueat: qua ſimi- Rom.7.1.
litudine nõ ignoras Prophetas & Apoſto- & dein-
lum paſſim ad hanc deſignandam com- ceps.
municationem vti. Alterum huius com- 2.Co.11.2 Eph.5.25,
municationis caput eſt, quod ipſe vſque-
adeò ſit noſter, vt nulla corporum coniun-
ctio ſeu naturalis ſeu artificioſa poſſit cum
iſta comparari: non huc tamen reſpiciens

vt ex illius ſubſtantia vel perſona, & noſtris perſonis ſeu ſubſtantijs, vna quæpiam perſona vel ſubſtantia coëat (quæ omnia commenta craſſiſſima ſunt, & à regno cælorum prorſus aliena) ſed huc dũtaxat ſpectans, vt eò certior, coniunctior, efficacior ſit ipſius in nos ſpiritualis energia. Interea tamẽ illud certũ eſt, ita ipſum fieri noſtrum, vt verè fiat vnũ nobiſcũ, nec tam firmè cohæreant naturaliter caput & membra corporis alicuius, quàm firma eſt & arcta iſta Chriſti nobiſcum cõiunctio, vt ſimus caro ex carne eius, & os ex oſſibus eius: tota tamen ſpiritualis & myſtica.

Eph. 5. 30.

68 QV. *Explica, quæſo, cur ſpiritualem voces.*

RE. Spiritualem voco, non reſpectu eius quod cõmunicatur (certum enim eſt tota humanitate, nec ſolo ſpiritu Chriſtum nobis communicari) nec etiã quaſi imaginaria ſit iſta coniunctio, & in ſola cogitatione poſita, cui res ipſa non ſubſit: nõ denique quaſi ſolius conſenſionis habita ratione dicamur vnum cum Chriſto fieri, ſicuti ſcribit Lucas, Cor vnum & animam vnam credentium fuiſſe: ſed quòd animi quidem & fidei tota hæc ſit apprehenſio, Spiritus ſanctus verò ſit is demum cuius vincu-

Act. 4. 32.

vinculo res istæ tam procul quod ad locorũ interuallũ attinet, dissitæ connectantur: idque vt in ista spirituali copulatione Christus quidem instar capitis, Ecclesia verò sit corporis instar, ab illo videlicet vno capite spiritualẽ vitã hauriens. Itaque tota illa ipsarum substantiarũ realis coalitio, (de qua tam multi iampridẽ adeò pertinaciter cõtendunt, vnde postea in Cœnam Domini inuectum est portentum illud Transubstãtiationis & Consubstantiationis) crassum est humanæ vanitatis commentum, neque spirituali vitæ, neque corporis Christi veritati, neque ipsi analogiæ fidei vllo modo conueniens. Eph.4.13.

QV. *Audio quidem fide Christũ ipsum à fidelibus percipi, audio Spiritus sancti vinculo Ecclesiam cum suo capite spiritualiter copulari: sed non percipio nihilominus, quinã ista tã procul dissita vniantur.*

RE. Cõcedo. Nec enim frustrà exclamat Paulus magnum esse hoc arcanum. Eph.5.32. Rectè igitur monet quidã, Potiùs esse nobis laborandum vt Christum sentiamus in nobis viuentem, quàm vt communicationis isti⁹ ratio nobis pateat: vtpote quæ captum nostrum superet, quanuis spiritualẽ esse & fidei instrumento fieri constet.

69 QV. *Quid si nobis Christum communicari dicamus duntaxat quod ad energiam & efficaciam attinet? & illum Apostoli locũ, Membra sumus corporis eius ex eius carne & ex eius ossibus, ad Christi ἐνσάρκωσιν referamus?*

Eph.5.30.

RE. Scriptura manifestiùs loquitur de ipsiusmet Christi communicatione, vt postea vitam ex eo nobiscum vnito hauriamus, quam vt ad solam energiam id accõmodari possit, quod est potiùs & ἐνεργητικῆς κοινωνίας, & beneficij imputationis fundamentum: id quod etiam ex corporalis alimenti analogia, cuius Christus ipse auctor est, manifestum est. Quemadmodũ enim vt ex cibo alimentum ad hanc sustinendã vitam necessarium percipias, tuũ eousque fieri oportet vt etiam comedas: sic quoque vt ex Christo spiritualis æternæque vitæ veluti succum hauriamus, illum à nobis ore fidei apprehendi & spiritualiter quasi in nos traijci necesse est. Locus autem ille Pauli de assumtione humanæ naturæ commodè explicari non potest. Secundum hãc enim dicere fas esset quibusuis sine exceptione hominibus, se esse membra Christi: quod tamẽ vt Ecclesiæ vnius proprium refert Apostolus: id quod etiam corporalis con-

Eph.5.32.

coniugij analogia requirit. Nec enim vir quiuis cũ quauis muliere est caro vna, sed is demũ qui cũ muliere cuius maritus est, & ea demum mulier quæ cum viro cuius vxor est, sese coniunxit. Hæc igitur copulatio in vnam carnẽ non est naturæ sed pacti, vt & nostra cum Christo in vnum spiritum coniunctio. Præterea si hoc significare voluisset Apostolus, dicere certè potiùs debuisset Christũ esse ex carne nostra, & ex ossibus nostris, siquidem ille sua ἐνσαρκώσει sese nobiscum coniunxit, nos autẽ illi fide coniungimur.

QV. *Perge quæso, & iam ostende quid ex Christo spiritualiter, vt dixisti, per fidem nobis cõmunicato, percipiamus.* 70

RE. Rursum ingredimur abyssum cuius latitudinẽ, altitudinẽ, profunditatem, quũ alioqui teste Apostolo, cognitionem nostrã superet, hactenus nouimus, quatenus Spiritus quo donati sumus profunda Dei scrutatur. Qui proprio Filio nõ pepercit, inquit idẽ Apostolus, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo donaret nobis omnia? respondeo igitur omnia ad salutem necessaria ex Christo per fidem apprehenso in nos promanare.

Eph.1.18. & 3.8.19.
1.Co.2.10
Rom.8.31

QV. *Sed quænam illa sint velim mihi, si fieri potest, per partes explicari.*

RE. Reſpondeo igitur quædam ſic eſſe Chriſti vt in ipſo vno ſemper hæreant, nec aliter quàm imputatione noſtra fiant, cuiuſmodi ſunt quæ noſtri cauſa peregit, nẽpe quòd factus ſub Lege omnem iuſtitiam impleuit, & pœnas noſtris peccatis debi-

Gal.4.4. tas luit: quod vtrunq; intelligit Apoſtolus

mat.3.15. Obedientiæ nomine. Quædam verò ſic in

rom.5.19. Chriſto reſident, vt tamen eorum vis &

phil.2.8. energia in nos propagetur, cuiuſmodi eſt

Rom. 8,3. ſumma illa naturæ humanæ in Chriſto pu-

& 4. ritas omnibus abſque menſura donis exornata, quæ nõ modò fit noſtra per imputationem, verùm etiam eſt noſtræ regene-

Rom. 6.6. rationis & omnium conſequentium ſpiri-

Gal.2.20. tualium donorum fons & origo.

71 QV. *Quid vocas imputationem?*

RE. Dei Patris beneficiũ quo dignatur obedientiã illam Chriſti noſtram ducere, perinde acſi ipſimet impleuiſſemus Legem, & pro peccatis noſtris ſatisfeciſſemus.

QV. *Sed an hoc conuenit Dei natura, vt aliena iuſtitia quiſpiam iuſtus habeatur?*

RE. Aliena quidem hæc iuſtitia eſt, quatenus extra nos eſt & in alio ſubiecto,

nempe

nempe in Christo residet: sed aliena non est, quatenus illud ipsum subiectum, nempe Christus, nostrum est: atque adeò spiritualiter per fidem factum est vnum nobiscum.

QV. *Imò si vnum est factũ nobiscum, iam videtur quicquid in se habet, reipsa quoq; & non sola imputatione nostrum esse.* 72

RE. Posita sanè ipsius substantiæ Christi copulatione & vnitione reali cum nostra, quod ex eorum dogmate sequitur qui ore etiam ipso comedi & traijci in nos carnem & sanguinem Christi tradunt, illud consequeretur quod tu dicis: ex quo etiam intelligi potest quantopere & transsubstãtiationis & consubstantiationis dogma, præterquam quòd carnis Christi veritatẽ tollit, sit etiam doctrinæ de iustitia imputata repugnans. At ego antea dixi verè quidem nobis Christum ipsum communicari, sed merè spirituale esse hoc mysteriũ, cuius vinculum quidem sit Spiritus sanctus, scopus autem sit non vlla ipsarũ substantiarum aut personarum coalitio (quorsum enim hoc?) sed vt spiritualis vita sic à Christo mystico capite, ad subiectum mysticum corpus defluat. Eph. 5. 25. & 4. 16.

QV. *Redeamus ad imputationem.* 73

RE. Redeo igitur & dico, ſicut quicquid in nobis eſt defectus iuſtitiæ, & labis peccati, extra Chriſtum eſt, & tamen Chriſto imputatum eſt: ſic viciſſim obediẽtiam Chriſti extra nos quidem eſſe, putà vni ſubiecto Chriſti inhærentẽ, & tamen nobis imputari. Huius autem imputationis hoc eſt fundamentum, quòd & ille vnum eſt nobiſcum & nos vnum cum illo (ſpirituali ſicut diximus modo & ratione) vt ille quidem fuerit non in ſeſe ſed in nobis peccator, & nos nõ in nobis, ſed in ipſo iuſti cenſeamur.

74 QV. *Atqui dicitur fides Abrahamo imputata ad iuſtitiam, non autem iſta Chriſti obedientia.* Rom.4.3.

RE. Noſti illud, Quæ ſubordinata ſunt non repugnare. Fides dicitur imputari ad iuſtitiam, quoniam organum eſt quo apprehenditur obedientia illa cuius imputatione iuſti ſimus: qua ratione etiã dicimur fide iuſtificari, quatenus nimirũ fides Chriſti obedientiam apprehendit, cuius imputatione iuſti cenſemur. Rom.5.19

75 QV. *Supereſt adhuc hic ſcrupulus, Quomodo quod dicis Chriſtum fide apprehendi cũ eo cõſentiat quod priùs declaraſti, quum affirmares à Chriſto per fidem apprehenſo omnia*

dona

dona in nos promanare. Videtur enim consequi vel fidem non esse donũ Patris in Christo, vel istud posterius falsum esse, omnino enim fides apprehẽsioni praeat oportet, si fide Christus apprehenditur.

RE. Principium salutis nostræ à Deo est, qui prior nos nondum natos, imò etiã ante iacta mundi fundamenta, elegit in Christo, & prior nos suo tempore natos diligit & cognoscit, non Christo iam reipsa donatos & insitos, sed donãdos & inserendos. Itaque si temporis momentũ spectes, simul credimus, simul Christum oblatum apprehẽdimus. Nec enim causa potest esse reipsa efficiens, nisi prodeunte simul effecto. Sin verò causarũ ordinem cõsideres, fateor fidei (& quidem veræ) rudimentum præiere Christi apprehensioni, ac proinde non re ipsa insitis, sed inserendis dari. Minimè tamen hinc consequitur fidẽ nobis in Christo nõ donari, quum Pater ille cælestis in vno Filio acquiescens, non tunc primùm nos contempletur in Christo, quum iam ei sum⁹ donati, sed in eo nos elegerit, cognouerit, dilexerit, etiam ante iacta mundi fundamenta, nedum quum adhuc ipsum odissemus, sicut & ipse Christus prior nos apprehendit vt ipsum apprehendamus.

Eph. 1.4.
2. tim. 1.9.
rom. 11.35
1. ioh. 4.19
Phil. 3.12.

Deinde quod in nobis per gratiã cœptum est, vt ita Christo insereremur, ac proinde
Rom.5.6. secundum ordinem causarum, præcedit ipsius Christi apprehensionem: id in nobis postea augescit & confirmatur ex eadem gratia in eodẽ Christo iam per fidem apprehenso.

76 QV. *Quænam igitur illa sunt quæ in Christo adipiscimur.*

1.Co.1.30 RE. Paulus planissimè simul & breuissimè totum hoc argumentum pertractat, quum Christum dicit nobis factum à Deo Patre sapientiam, iustificationem, sanctificationem, redemptionem.

QV. *Quid illud est, factum esse nobis sapientiam?*

RE. Illud ipsum quod dicit Zacharias dum filiũ Ioannem Baptistam dicit missum esse vt salutis scientiam, id est Christum ipsum commonstraret. Hæc enim est
Luc.1.77.
Mat.17.5 vera sapientia, quam vnus Christus docet quum hominibus seipsum patefacit, quod etiam testificatus est Pater sonora è cælis voce dicens, Ipsum audite.

QV. *An hoc recenses inter dona quæ ex Christo percipimus?*

RE. Ipsum Christum sic intelligo datum esse nobis vnicum veræ illius ac ger-
Col.2.3.

manæ

manæ ſapientiæ magiſtrum, vt ſeipſum nos doceret. Eſt enim ipſe & doctor & illud quod docetur. Itaque inter Chriſti dona præcipuũ illud & primarium eſt, quòd ſeipſum nobis donat, dum nos inſtruit ſui notitia.

QV. *Quid Iuſtificationem vocat Paulus hoc loco?* 77

RE. Illud quo iuſti ſimus, id eſt eouſque perfecti, integri, ὁλοκλήρους καὶ ἀμώμους, Eph. 1.4.
vt pleniſſimè non tantùm aboleatur quicquid in nobis totis ineſt turpitudinis, qua Deus ſummè purus offendi vllo modo poſſit: verùm etiam in nos comperiatur quicquid in hac humana natura vſque adeò poteſt eum delectare vt illud vita æterna pro bona ſua voluntate coronet. Denique eius iuſtitiæ ex qua iuſtus quiſpiam coram Deo cenſetur, Lex Dei certa & inuariata eſt norma & regula. Lex autem non modò prohibet non facienda, idque addita mortis æternæ comminatione, verùm etiam præcipit perfectam Dei & proximi dilectionem. Ia. 2. 10.
Itaque vt iuſtus coram Deo ſit quiſpiam, duo requirũtur neceſſariò, nempe abſentia omnis peccati, & omnis ſecundum Legem iuſtitiæ impletio. 79

QV. *At in nemine mortaliũ hæc vnquam*

inuentum fuit.

RE. Christum excipe, qui non modò nunquam peccauit, verùm etiam plenissimè totam Legem impleuit.

78 QV. *Dic quæso, Christus ab ipso conceptionis momento an non perfectè iustus erat?*

RE. Quatenus Deus, non modò iustus
est ab æterno, verùm etiam ipsamet iusti-
tia, id est, summa perfectissimáq; puritas.
Quatenus autẽ est homo, fuit ab ipso cõce-
Mat. 1. 20. ptæ carnis momento supra ipsos etiã An-
luc. 1. 35. gelos sanctitate excellẽti præditus. Sed iu-
stitiæ nomine nunc intelligimus id quod
consequitur perfectam Legis Dei præsta-
tionem, quod tum demum habuit Chri-
Mta. 3. 15. stus postquam opus omne sibi mandatum
ioh. 17. 4. & 19. 30. consummauit. Hæc enim illa est iustitia
cuius imputatione iustificamur, non illa
Phil. 3. 8. 9 essentialis quæ Deitatis est, nec illa habi-
tualis, vt ita loquar, puritas carnis Christi
1. Pet. 2. 22 de qua seorsim agemus: quas quũ non di-
stingueret Osiander, fœdissimè est hallu-
cinatus.

79 QV. *Sed nondum video quinam hæc iustitia sufficiat. Quoniam enim non modò nõ præstamus Legem, verùm etiam infinitis peccatis coopertis sumus, quomodo censebimur quasi nun-*

nunquam peccauerimus, id eſt nullis peccatis cõtaminati, niſi prius eluantur peccatorũ noſtrorum maculæ? Id autem fieri niſi perſolutis pœnis non poteſt.

RE. Rectè dicis. Itaque quod dixi de Lege à Chriſto non modò non violata, verum etiã pleniſſimè & perfectiſſimè præſtita, ſic accipe vt ſatisfactionem pro omnibus credẽtium peccatis in primis comprehendat. Tenetur enim ex Lege quiſque Deum & proximũ perfectè diligere, non indefinitè ſed definitè, id eſt habita ſuæ vocationis ratione. Vt, exempli gratia, ſi Magiſtratus duntaxat tanquam priuatus quiſpiam Deum dilexerit, officium feciſſe nõ dicetur, quia Deũ diligere tanquã Magiſtratus tenetur: quod de cæteris etiam vocationum generibus intelligẽdum eſt. Miſſus autẽ fuit Chriſtus vt pœnas peccatis noſtris debitas lueret pro nobis, quod tota quidem ſua vita, in primis autem illo ſuo ſacrificio præſtitit, factus obediens Pa- Phil.3.8.
tri vſque ad mortem, mortem autem crucis. Itaque patiendo quoque agens, & pro nobis ſeipſum offerens, ſimul & Legem pro nobis impleuit, & pro noſtris peccatis ſatisfecit.

QV. *Atqui Chriſtus quatenus homo factus* 80

est, videtur ad præstandam Legis iustitiam, id est ad Deum & proximum perfectè diligendum fuisse natura obligatus, quum hæc Lex sit humanæ ipsi naturæ imposita: Itaque non nobis, sed sibi videtur Legem impleuisse, vt vitam sibi promereretur: id quod de pœnis peccatorum nostrorum ab ipso luendis dici non potest.

R E. Etiamsi Christum dicamus secũdum carnem sibi promeritum esse vitam æternam impletione Legis ad quam teneretur, non esset tamen absurdum dicere, tantam esse vim istius meriti, vt etiam ad credẽtes vsque promanet. Sed illud satis rectè dici non potest. Quũ enim vnita fuerit hæc humanitas τῷ λόγῳ vnione personali, & ita quidem vt etiam in sese esset sanctissima, quis existimarit (si hæc assumpta natura extra mediatoris onus spectetur, quod non est per se humanitati cõiunctum, sed à Patre quidem pro bona sua voluntate Filio demandatum, à Filio verò vltro receptũ) quis, inquam, existimarit aliquid isti assumptæ humanitati defuisse, quominus dignissima iam tum esset æterna illa vita beari, ab ipso illius vnionis primo momento? Itaque hæc carnis ad præstandam Legem obligatio non est pro-

priè naturæ ipsius, sed voluntatis, neque simpliciter ex eo quòd Christus homo est, sed ex eo quòd homo factus est pro nobis: quam conditionem vltro subijt, & impleuit, non sibi, vt qui iã plenissimo iure beatissimus esset, sed nobis, pro quibus videlicet fieri voluit sub Lege, vt eos qui sub Lege erant redimeret. Præterea vide quàm illud sit ἀσύςατον quod postremò dixisti de satisfactione pro nostris peccatis. Nam ea est vel potissima pars illius obedientiæ siue impletionis Legis, vt paulò antè probauimus. Ergo si Legem impleuit sibi, sua etiã causa mortuum fuisse fatearis oportet. Gal. 4. 3. & 4.

QV. *Ais igitur nos iustificari corã Deo, id est, iustos haberi ac pronũtiari, eò quòd imputetur nobis Christi obediẽtia, quæ duabus præcipuis partibus constet, satisfactione videlicet pro peccatis nostris, & plena omnis iustitiæ legalis præstatione.*

RE. Aio.

QV. *Christus igitur quorsum præterea factus est nobis sanctificatio? nam certè qui iustus habetur, itidem quoque sanctus censetur.* 81

RE. Quisquis iustus est, idem quoque sit sanctus necesse est, at nõ cõtrà, nisi no-

ua gratia prioribus accedat: vt nos quidem antea iusti appellationem in hoc argumẽto accipi dixim⁹, pro eo videlicet qui præterquam quòd expiatis in Christo peccatis non tenetur vt Legis transgressor, in eodẽ etiam impleuit Legis iustitiam. In summa, sanctitatem voco bonitatem & integritatem ipsius personæ: Iustitia verò non
1.Ioh.3. illa imputata, sed ea de qua nunc agimus & à qua credentes denominantur in sese iusti, est illius sanctitatis part⁹: vt illa quidẽ arboris, ista verò sit fructus instar. Sic fuit sanctus, id est, bonus & integer creatus Adam, qui etiam iustus euasisset, si Legem à conditore positam seruasset.

82 QV. *At omnes homines sunt natura corrupti.*

RE. Rursum excipe Christum alterum
Mat.1.20. Adamum, ex Spiritu sancto conceptum,
luc.1.35. vt natura humana in ipso non tantùm re-
Rom.8.3. ciperet amissam puritatem, verùm etiam in gradum bonitatis infinitis modis sublimiorem eueheretur. Prior enim Adam conditus fuit duntaxat ad imaginem Dei,
Col.2.8. posterior verò etiam Deus est, quoniam
2.Cor.5. in ipso æterno Dei Filio sustentatur, qui as-
18. sumptã naturam inenarrabiliter sanctificauit, idque vt fieret nobis sanctificatio.

QV. *Cur verò Chriſtum vocas alterum Adamum?*

RE. Quia ſicut Adamus conditus eſt, ex quo omnes homines naturali propagatione naſcerentur: ita Chriſtus humanam naturã ea conditione aſſumpſit, vt omnes credentes in eo per gratiam ſpiritualiter regenerarentur. Rom.5.18 1.Cor.1.5. & 45.

QV. *An verò nobis ſatis nõ erat ſemel naturali ratione naſci?*

RE. Omnino quod ad hanc vitam attinet, cuius etiam reſpectu, ſtultum fuerit arbitrari nos ſæpius naſci. Sed quum Adamus ſeſe & ſibi & poſteris reddiderit vtrique morti obnoxiũ, aut perire nos, aut alia prorſus conditione in vitam æternam renaſci oportuit. Idcirco igitur alter ille Adã nobis datus eſt, ex quo ſpiritualiter & per gratiam ſanctitas & vita æterna in nos per gratiam defluerent, ſicut naturaliter & corporaliter ex priore peccatum & mors ſunt in nos propagata. Ioh.3.4. & 5. Ro.5.18.

QV. *Explica igitur plenius hanc noſtri in Chriſto ſanctificationem.* 83

RE. Sanctificatum id dicitur quod à communi pollutione ſegregatũ eſt, vt puriſſimum ſit, ac Deo omnis immunditiei ſummè aduerſario, penitus conſecratum.

Sic igitur ſanctificata eſt in Chriſto natura
Rom.8.3. noſtra ab ipſo conceptionis momento, ídque vt nos ſanctificaret. Id autem fit dupliciter: Primùm enim, ſicut dixi nos cenſeri imputata Chriſti iuſtitia plenè coram Deo iuſtos non in nobis, ſed in ipſo cui per fidem vniti ſumus: ita etiam dico noſtras perſonas imputata ipſius perfecta ſanctitate & integritate, plenè ſanctas & integras, ac proinde Patri acceptas, non in nobis, ſed in Chriſto cẽſeri. Deinde iſtius puriſſimæ, quæ in Chriſti carne eſt, ſanctitatis vim & energiam, operãte hoc in nobis Spiritu ſancto, in nos vſque promanare dico, vt & ipſi in nobis ſanctificemur, id eſt, ab inquinamentis huius mundi ſegregati & ſpiritu & corpore Deo ſeruiamus: quod beneficium in Sacris literis Sanctificatio, Regeneratio, Illuminatio, Nouus homo, Noua creatura, Spiritus denique paſſim vocatur.

QV. *Ais igitur hãc poſteriorem ſanctificationem nõ eſſe quiddam extra nos, & ſola imputatione noſtrum ſed nouũ eſſe habitum verè nobis inſitum & inhærentẽ, ex Patris cæleſtis mera gratia, & ſancti Spiritus virtute, nobis in Chriſto collatum.*

RE. Aio.

QV.

QV. *Quorsum igitur nobis altera illa imputata sanctificatione naturæ nostræ opus est?*

RE. Quoniam hæc inhærens nobis sanctificatio tantùm est inchoata in nobis, sicut ex perpetuo Carnis & Spiritus in ipsis etiam præstantissimis hominibus dissidio liquet. Idcirco vt nostræ personæ Deo sint acceptæ, ac proinde ipsi placeat quod à nobis proficiscitur (est enim sanctorũ vita veluti perpetua quædã suijpsius oblatio ad quã nos etiam Apostolus hortatur) longè alia sanctificatio interueniat necesse est, illa videlicet quæ plenissima & integerrima est in Christo. in quo nos intuens clementissimus Pater, & tamen omnis impuritatis & labis perpetuus hostis acquiescat, summè videlicet iustus, & summe misericors.

Ro.7.25. Gal.5.17. Rom.12.1

QV. *At cur non plenè statim nos sanctificat?* 84

RE. Imò potiùs admirare ipsius bonitatem in eo quòd vel guttulam regenerantis gratiæ cuiquã instillet. Cur tamen plenã nostri sanctificationẽ in alterum seculũ differat, causæ multæ sunt, quarũ duæ sunt præcipuæ. Vna, quòd simus ὀλιγόπιστοι, ac proinde quantũ in nobis est, energiam san-

cti Spiritus impediamus. Altera, vt nobis per meram gratiam seruatis, non autem ex
1.Cor.1.31 operibus, qui gloriatur, in vno Domino glorietur. Nam si perfecta esset ista in nobis sanctificatio, perfecta etiam esset iustitia nostra, siue nobis inhærens, ac proinde Christ⁹ non esset nobis in solidũ & propriè seruator, sed duntaxat organũ & instrumẽtũ nobis sic disponẽdis, vt nos ipsos postea nostra iustitia iustificaremus, qui fœdus est ac planè detestabilis Sophistarum Semipelagianorum error.

85 QV. *Ais igitur inter sanctificationem & iustitiam nostram esse hanc proportionem, vt quanta vna est, tanta sit & altera.*

RE. Omnino. Nec enim otiosa esse
Luc. 6.44. potest vera sanctificatio: & qualis est arbor fructifera, talis est quoque verus ipsius fructus. Itaque quoniam ex parte illustratus est veri Dei notitia noster intellectus,
1.Co.13. ex parte quoque cognoscimus: quoniam
14. ex parte assentimur Dei promissioni, eámq; nobis applicamus, idcirco ex parte credimus: quoniã ex parte immutata est nostra voluntas, idcirco ex parte benè volum⁹ & agimus.

QV. *Quid sibi vult istud Ex parte?*

RE. Id est, non perfectè, sed duntaxat qua-

quatenus ſumus regenerati, vt in vno eodémque ſubiecto, diuerſis tamen reſpectibus, ſint puritas & ſordes, lux & tenebræ, fides & incredulitas, bona & à bono deficiens voluntas, ſpiritus denique & caro.

QV. *Quid igitur vocas Spiritum?* 85

RE. Omnes hominis facultates tum ſuperiores tum inferiores, quatenus ſunt ſanctificatæ ſeu regeneratæ.

QV. *Quid verò Carnem appellas?*

RE. In homine quidem non regenerato, totum ipſum hominē, quantus quantus eſt, intus & foris, à capite ad calcem: In homine verò regenerato, omnes itidē eius facultates, quatenus non ſunt ſanctificatæ ſeu regeneratæ.

QV. *Atqui dicit Iohannes filios Dei non peccare.* 1.Ioh.3.6.

RE. Idem dicit eos mentiri qui dicunt ſe non habere peccatū. Dicuntur ergo non peccare, quia peccatum ſic in eis habitat, vt tamen non regnet. Pugnat enim Spiritus in eis aduerſus Carnē, & tandem vincet. Ideóq; ſoli regenerati dicere verè poſſunt, Facio malum quod nolo, non facio bonum quod volo.

(margin: 1.Ioh.1.8 — Ro.7.15.)

QV. *Atqui ratio ipſa naturalis in quouis homine etiā non regenerato, repugnat ſæpe* 86

appetitioni: & in eo positas esse virtutes nosti, vt τὸ τῆς ψυχῆς ἄλογον τῷ λογικῷ subijciatur.

RE. Quidnam sentiendum sit de philosophicis virtutibus antea respondi. Cõcedo aliquam esse συντήρησιν, aliquam συνείδησιν in homine relictam ad coarguendam & aliquatenus etiam impediendam affectuum ἀταξίαν, vt quiuis sit ἀναπολόγητος: ideóque distributionẽ illam philosophicã veluti partiũ animæ, & quæ de mediocritate scribunt Peripatetici, non modò nõ reprehendo vt falsa, verùm etiã vt imaginis Dei reliquias laudo & admiror. Sed longè aliã partium hominis distributionẽ esse dico quam nos docet Spiritus sanctus, ψυχικὸν & πνευματικὸν, interiorem & exteriorem hominem, veterem & nouum hominem, carnem denique & spiritũ inter se opponẽs: vt qui illis nominibus quibus vitium notatur, etiã illud ipsum philosophorum ἡγεμονικὸν intelligat: quicquid deniq; à natura homines extra regenerationis gratiam habent, comprehendat.

Ro. 1. 20. & 3. & 2. 12.

QV. *Non est igitur Ratio, Ratio?*

RE. Est profectò, & quidem semper appetitione oculatior, semper tamen, donec regenerata sit, vitiosa: primùm enim tum quoque quũ bonum intelligit & dignoscit non

non tamen intelligit & dignoſcit vt oportuit ac debuit, propter originalem illã corruptionem quam Philoſophi ne ſuſpicari quidem vnquam potuerũt. Deinde in pleríſque etiam grauiſſimis rebus non modò non cernit verum, ſed etiam veritati prorſus & ex profeſſo repugnat.

QV. *Quæſo vt hæc exemplis confirmes.* 87

RE. Faciam. Quõ de Deo ſummè bono egregiè ac planè excellenter multa tradant Philoſophi, quis tamen eorum vnquã naturali notitia vnam Dei in tribus hypo- Ioh. 17. 8,
ſtaſibus ὀυσίαν cognouit? Et tamen hæc v- & 5. 13.
nica eſt vera & ſaluifica ſummi boni notio.

QV. *Tale tamen quiddam Triſmegiſtus, & Platonici præſertim, dicuntur tradidiſſe.*

RE. Fieri quidem poteſt vt neſcio quid obſcurè de hoc myſterio à Patriarchis traditum & ſacris libris perſcriptum cognouerint nonnulli: ſed apage iſtorum hominũ ineptias qui hãc veritatẽ in Philoſophorũ ſcriptis quærunt. Iam verò quum ad Dei naturã explicandã ventũ eſt, poſtquã multa verè dixerunt, quàm ſubitò præſtantiſſimi quique (vt rectè dicit Apoſtolus) euaneſcunt? Vnde enim πολυθεία, vnde di- Rom. 1. 9.

uinitatis in maiores & minores deos distributio, vnde Epicureorũ furores, vnde Stoica necessitas numẽ ipsum constringẽs, vnde Aristotelis deliria mundi æternitatẽ somniantis, & particularẽ prouidentiam tollentis, vt alias innumerabiles ineptias tot locis ab ipso Aristotele refutatas prætercam? Cui verò nisi præclaro isti ἡγεμονικῷ omnium superstitionũ initia debemus? Iam verò si ad hominem ipsum descendamus, quis Philosophorũ seipsum cognouit, ignorata primi hominis origine & ipsius lapsu? imò quid absurdius, quid insanius, quid magis portentosum fingi possit ea sententia quam nonnulli Aristoteli omniũ Philosophorum acutissimo tribuere nõ desinunt, quòd videlicet humani generis vnica duntaxat sit anima? quid quòd ne nunc quidẽ inter istos sapientes cõuenit de animi immortalitate? De affectibus quoq; quantæ inter ipsos digladiationes? Quòd si ad mutua hominũ inter se officia deueniamus, quàm multa non tantùm absurdè, sed etiam flagitiosè & turpiter constituerunt illi ipsi qui maximè laudantur omniũ populorũ legislatores? veri aduersus affectuum ἀταξίαν remedij, quis tandem istorũ meminit? neque id mirum, quum huius le-

thalis

thalis morbi neque causas neq; effecta vnquã cognouerint. Vides igitur Rationem ipsam quoq;, quandiu ψυχικὴ manet in ijs quæ grauissima sunt, planè cæcutire. Quã multa sunt verò in quibus nõ modò cæcutit, sed etiã prorsus insanit? præterquã enim quòd paucos è multis enumeratos errores adeò pertinaciter quisque defendit, vt se rectiora doceri nõ sustineat, Mundũ è nihilo conditũ, Verbũ factũ esse carnem, Natum quempiã ex Virgine, Alterius iustitia imputata nos censeri iustos, Corporum resurrectionem, & alia plurima non modò non admittit Ratio, verùm etiam fastidit & irridet, imò etiam si magis illam vrgeas, tandem furiosa totam illã cælestẽ sapientiam conculcat, nisi ex Dei gratia πνευματικὴ euadat. Quid quòd ne tunc quidem desinit cognitæ etiã illi sapientiæ reluctari quaten⁹ nõ est immutata? Vides igitur, opinor, id verum esse quod dicebam.

QV. *Atqui inter vos quoque Theologos quantumuis πνευματικοὺς non per omnia conuenit.* 88

RE. Hoc quidem non fit sacrarum literarum vitio, in quibus satis planè & perspicuè explanãtur vera religionis dogmata, sed illi ipsi rationi tribuendum est, quæ

tum cæca est, tum etiam refractaria. Neque verò nos penitus (quod si verum esset, omnes planè in vna veritate per omnia consentiremus) sed ex parte duntaxat regeneratos esse dixi. Superesse igitur & ignorantiæ & refractariæ illius naturæ reliquias minimè inficior, sed quæ paulatim quoque abolebuntur.

89 QV. *Agè igitur ex mera Patris cælestis in Filio suo gratia proficisci fatemur quicquid in nobis est vel sinceræ notitiæ, vel recti iudicij, vel iustæ appetitionis. Sed iustitiam hanc inhærentem an non iustitiam esse, ac proinde Deo gratam fateberis?*

RE. Iustitiam esse concedo. Arbor e-
Math.7.13 nim bona bonos fructus edit: sed cōparatè, id est, si cum ijs fructibus comparentur qui verè putres sunt. Sin verò vel ipsa optima sanctissimorum etiam hominum opera exegeris ad illam voluntatis diuinæ (Legis videlicet) normam, peccata esse dico,
1.Cor.4.4 nō quidē qualia sunt illa quæ Legi ex dia-
rom.4. 2. metro repugnant, cuiusmodi sunt, adulte-
tit. 3.5. ria, furta, mendacia, & cætera id genus: sed quoniam ab eo bonitatis gradu deficiant, quā Lex ab homine meritò flagitat: quamobrem etiam in vna Christi obediētia nobis per fidem imputata, vtpote quæ sola sit

omnibus

omnibus numeris perfecta & abſoluta, nobis acquieſcendum dixi.

QV. *Imò quo iure Deus aliquid flagitarit ab hominibus quos ipſa natura, cuius ipſe auctor eſt, ſoluendo non eſſe ſatis nouit?* 90

RE. Quòd ſoluendo non ſumus, non eſt à natura, quæ Conditori, ad cuius imaginē erat condita, quod ille flagitabat, & ipſa debebat, perſoluere maximè volebat & poterat, quum ad hoc ipſum eſſet condita: ſed à ſpontanea illius naturæ corruptione ortum eſt, quæ facit vt ne agnoſcere quidem debitum, ac multò minùs perſoluere quiſquam aut velit aut poſſit: imò nihil aliud potiùs quàm illa debita omnes augeant. An verò (ſi vel ſecundum hominem loquamur) debitor eſſe deſinit qui ſua vnius culpa non eſt ſoluendo? Præterea quum id quod à nobis optimo ſuo iure Conditor flagitat, id ipſum, ac fortaſſis etiam aliquid amplius, liberaliſſimè in Filio ſuo gratis dato nobis credentibus, ſic acceptū ferat, vt etiam nobis fidem pari liberalitate largiatur, qua donum oblatum percipiamus, quis tam immenſam Patris bonitatem non potiùs adoret, quàm cum eo contendat? Rom.5.15

QV. *Sit igitur Deo ſummè bono gloria*

& laus sempiterna. Hoc tamē fas sit mihi percontari: Saltē hæc iustitia inhærens, quatenus iustitiæ rationem habet, Deo, qui iustitia delectatur, placeat oportet.

RE. Intelligo non tuam, vt opinor, sed Satanæ versutiam. Quoniam enim Christo non potest penitus adimere salutis nostræ gloriam, idcirco decerpere saltem aliquam eius particulam conatur, quod sanè fieret, si hominibus persuaderet quod tradunt impuri sophistæ, nimirum Christi iustitia duntaxat suppleri quod nostræ iustitiæ deest. Sic igitur rē accipe. Deus vsq; adeò iustitiam amat, vt quicquid vel tantillum iustitiæ & puritatis habet, aliquatenus probet: sed ex sua infinita bonitate, non ex vllo istiusmodi iustitiæ duntaxat adumbratæ merito. Sic pœnitentiam Niniuitarum & Achabi probauit, quanuis non vera esset pœnitentia, sed qualiscunq; humiliatio sub potente Dei manu. Nam eousque bonus est, vt etiam indignissimis benefaciat, nedum ijs qui quoquo modo afficiuntur Maiestatis ipsius sensu. Ergo multo magis delectatur regeneratorū operibus, quanuis imperfectis; sed primùm dico placere hæc regeneratorum opera nō ob vllam ipsorum dignitatem, verùm ex mera

Psal. 5. 5. Rom. 9. & 12.

mera Patris gratia, condonantis quod iustitiæ deest, & quod à suo Spiritu proficiscitur, agnoscentis. Deinde nego his operibus quantumuis Deo ex mera gratia placentibus tribuendam vllo modo tanquam causæ iustificationem nostram, ac proinde vitam æternam. Stat enim illud, Iustus ex fide viuet: &, Donum Dei est vita æterna.

Heb. 2.4. & rom. 1. 17. & 6.23

QV. *Atqui si placent, videntur aliqua saltem ex parte digna esse quæ placeant.*

RE. Falsissima est hæc consequutio. Deus enim ne ex pacto quidem aliam iustitiam vt eo nomine dignam probare potest (nisi sibi ipsi velit repugnare, quod dicere nefas est) quàm quæ Legi ad amussim respondeat. Itaque sic potiùs colligere debuisti, Placent Deo regeneratorum opera quanuis imperfecta. Ergo Deus est summè misericors.

QV. *Præterea fit passim mentio Mercedis & Compensationis.* 92

RE. Longiùs patet nomen Mercedis quàm vitæ æternæ: & certum est temporarias benedictiones etiam impiis quanuis indignissimis à Deo summè liberali rependi. Deinde siue ad vitam æternam siue ad alia beneficia referas Mercedis nomen,

Rom.4.6. non tamen ſequitur vt debitam perſolui. Imò hoc maximè commendat Dei miſericordiam, quòd in debitũ præmiũ ex mera gratia in Chriſto donatum, dignatur tamẽ mercedis nomine, vt nos quanuis reuera
Luc.17.10 inutiles ſeruos (quis enim aliquid ipſi Deo adiecerit?) minimè tamen operam luſiſſe ſciamus. Deniq; etſi gratuitò promiſſa eſt, & gratuitò donatur hæc merces, tamen operanti donatur, ideóque vocatur merces.

93 QV. *Si operanti, ergo operibus.*

RE. Imò ſi donatur, certè non ſoluitur vt debita. Deinde longè aliud eſt operanti, quàm operib⁹ dare. Dico igitur bene operantibus dari vitam æternã, (quoniam ex effectis æſtimabitur fides, ex fide verò iuſtitia) at nõ ipſorũ operibus perſolui: quo modo explicare oportet quod dicitur, V-
2.Co.5.10 nuſquiſque ſecundùm ea quæ in corpore geſſerit iudicandus, & ſimiles alias ſententias.

QV. *Quamobrem.*

RE. Quoniam bona opera non iuſtificant, ſed credentẽ & iam antea in Chriſto
Mat.7.17. & 18. iuſtificatum ſequuntur, ſicut boni fructus non faciunt vt arbor ſit bona, ſed arbor ex bonis fructibus bona eſſe dignoſcitur.

QV. *Atqui paulò antè bona opera non ex iustificatione, sed ex sanctificatione eliciebas.*

RE. Fateor. Sed nemo imputata Christi iustitia iustificatur, quin eiusdem quoque Spiritu sanctificetur. Rom.6.15

QV. *Ais igitur bona opera necessaria esse ad salutem?* 94

RE. Si fides ad salutem necessaria est, & veram fidē opera necessariò cōsequuntur (vt quæ otiosa esse non possit) certè & illud efficitur, necessaria esse ad salutē bona opera, nō tamen vt salutis causam, (iustificamur enim, ac proinde viuimus ex sola fide in Christo) sed vt quiddam cū vera fide necessariò cohærens. Sicut dicit Paulus, Filios Dei esse qui Spiritu Dei aguntur: & Ioannes, Eum esse iustum qui iustitiam operatur. Et Iacobus quoque explicans, non Qua ratione iustificemur, sed, Vnde vera fides & iustificatio dignoscatur, probat Abrahami exemplo nō esse iustificatos qui fidei opera nulla demōstrāt. Sic enim Iacobus cum Paulo conciliandus est, vt planè appareat contentiosos esse qui necessitatem bonorum operum tanquam falsum dogma condemnant. Rom.8.14. 1.Ioh.3.7 Iac.2.21. & 22.

QV. *Quid si quis igitur in ipso demū mortis articulo fide donetur? Hoc enim videtur pēdēti*

latroni vsuuenisse. Quænam bona operà quispiam eiusmodi protulerit?

Luc.23. 40. RE. Imo fuit latronis illius fides breuissimo tẽpore inenarrabiliter ἐνεργητική, siquidem alterius latronis blasphemias & scelera redarguit, sua crimina detestatur, certa & planè mirifica fide Christum in ipsa crucis ignominia, tacẽtibus omnibus discipulis, æternum Regem agnoscit, & Seruatorem inuocat, Iudæorum denique crudelitatem & impias voces palàm redarguit. Sunt autem peccati agnitio, inuocatio Dei Patris in Christo, & gratiarum actio, præstantissima primæ Tabulæ opera, quæ in nemine prorsus à fide separari possunt. Vt verò quispiam morte præueniente nulla possit opera secundæ Tabulæ demonstrare: fides tamen in eo non est idcirco censenda otiosa, quoniam etsi nõ ἐνεργείᾳ, tamen δυνάμει charitatem habet coniunctam.

95 QV. *Vnus præterea mihi scrupulus superest, quinã malis operibus qui squã damnetur, si bonis operibus nemo iustificatur.*

RE. Atqui ratio manifesta est, quoniam videlicet vel leuissimum peccatum dignũ est, etsi non summis in æterna morte pœnis, at ipsa tamen æterna morte, quæ est in (Rom.6. 23.)

genere

genere ſtipendium peccati.at vitam æter-
nã dignè mereri nulla iuſtitia poteſt, niſi
qualem Lex requirit, perfecta nimirum &
integra ſecundum integræ humanæ natu-
ræ gradum. Da igitur mihi qui Legem Rom.3.22
impleat, ſicut nemo nõ tranſgreſſor Legis
inuenitur, & illud argumentum tibi con-
cedam.

QV. *Ais igitur impares fore damnatorũ* 96
pœnas?

RE. Etſi hac de re admodũ ſobriè quæ-
rendum eſt, tamen id non temerè dixi.
Præterquam enim quòd ipſa iuſtitiæ ratio
poſcit, vt, quum peccata omnia inter ſe
paria non ſint, niſi quatenus in genere cõ-
ueniunt, qui grauiùs peccauit, grauiùs
plectatur: (Stoicorum enim eſt, non Chri-
ſtianorum paradoxon, quo paria eſſe pec-
cata ſtatuuntur) id etiam expreſſè teſtatur
Chriſtus, tolerabiliorem fore dicens Sodo- Mat.10.15
morum conditionem in die iudicij, quàm
eorum à quibus ipſe reijciebatur.

QV. *Ergo impar etiam erit eorum qui ſer-
uabuntur gloria.*

RE. Omnino id poſcit eadem contra-
riorum ratio. Et quod dicit Apoſtolus fore 1.Cor.9.6
vt qui parcè ſeuerint, parcè metant, non vi-
detur ad ſolas temporarias benedictiones

referendum.

97 QV. *Atqui ex ipsa semente prodit messis, ergo ex ipsis bonis operibus iustitia & vita.*

RE. Imò nunquam sunt similitudines longiùs trahendæ quàm ferat rerum de quibus agitur natura, & eius cōsilium qui similitudines adhibet: alioqui infinita absurdissima & falsissima cōsequentur, quod dum non animaduertūt imperiti interpretes, inepta ac falsa etiam multa proferant necesse est. Cæterùm eo loco Apostolus analogiam operū & gloriæ, non autem ipsius gloriæ caussam declarat: qui tā cōstāter vbique Iustitiam defendit merum esse Dei donum absque operibus Legis, neque secundum debitum persolui, sed vt gratiā credentibus imputari.

98 QV. *Opera legis Ceremonialis intelligit.*

Rom 4.4. RE. Ridiculum responsum. Nec enim valere potest illa debiti & gratiæ oppositio, nisi omnia Legis opera sine vlla exceptione excludantur, vt alia Pauli argumēta aduersus ipsam Decalogi legem ex professo cōtorta præteream: cōtorta, inquam, nō vt Legē vituperet (quæ est Manichæorum insania) sed vt iustificandi vim ipsi adimat. Deinde, obsecro, si quæ operibus accepta ferēda est iustitia, cur ceremonias

 rite

rite vsurpatas excluseris? Nam certè quarto ipsius Decalogi præcepto cōprehendūtur, & modò rite vsurparentur, præstantissima opera fuerunt. Rom. 7. 7.

QV. *Sed aduentu Christi abolitæ sunt Ceremoniæ.*

RE. Abolitæ sunt, fateor, quoniam in Christo sunt cōpletæ. Pauli verò argumēta, vbi de caussis iustificationis disputat, res ipsa declarat non eò spectare vt ceremonias abolitas esse doceat, sed vt in vnius Christi iustitia credentibus imputata, semper positam fuisse salutem demōstret, prolatis inter cætera Abrahami & Dauidis testimonijs.

QV. *Dicamus ergo à Paulo excludi duntaxat bona opera gratiam iustificationis præcedentia.* 99

RE. Non minus etiam ineptū est hoc responsum. Præterquam enim quòd iustificatorum exempla & testimonia manifestè profert Apostolus, putà Abrahami & Dauidis, vt alias eius rationes prætercam ab ipsa Legis natura desumptas: quæ fuerit dementia laborare de ijs excludendis quæ nusquam sunt? Vlla enim statuere bona opera eorum qui nō sunt iustificati, non minus stultum est quàm si quis dicat Rom. 4. 6. & 13.

prius ab arbore quapiã edi bonos fructus quâm bona esse cœperit.

100 QV. *Atqui si non ex operum ipsorum dignitate, saltem tamen ex pacto debetur vita æterna merces.*

RE. Quódnam, quæso, pactum intelligis?

QV. *Pactũ Legis, Hoc fac, & viues: &, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*

RE. Quomodo hoc pactum intelligatur, ex cõminatione promissioni contraria petendum est. Sic autẽ habet, teste ipso
Gal. 3. 10. Apostolo, Execrabilis quisquis nõ mãserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, vt seruet ea. At Lex perfectã dilectionem requirit. Nemo verò præter vnum Christum plenè Legẽ impleuit. Itaq; vni quidem Christo debetur vita ex pacto, nobis autem, quibus ipsemet ex mera gratia datus est, ex eadem mera gratia donatur.

101 QV. *Cur igitur bona opera vocas, si vitã æternam non promerentur?*

RE. Improprie certè verbo MERERI vsi sunt Latini Theologi etiam veteres, pro ADIPISCI: & MERITI nomine pro Bono opere, quod in sacris literis nusquam inuenias. Cæterùm etsi eousque bona non

sunt

sunt opera regeneratorum, vt vitam æternam mereantur, tamen bona sunt, quatenus à bono Dei Spiritu & à corde per fidē purificato proficiscuntur : & rursum bona quoniam ex eis glorificatur Dominus, iuuatur proximus, & nos quoque excellentem hunc fructum ex ijs percipimus, quòd nobis sint nostræ fidei, ac proinde electionis nostræ testimonia. Denique Dominus non quidem ex merito, sed ex mera liberalitate, bene & sanctè viuentes, multis donis cumulat.

QV. *Hactenus igitur de vtraque sanctificationis parte dictum sit. Superest illud quod etiam dicit Apostolus, Christum videlicet factum esse nobis redemptionem.* 102

RE. Redemptionem illic vocat Apostolus, non ipsam redimendi actionem, sed effectum: id est, finem ad quem nos illa iustificatio & sanctificatio deducit, hunc videlicet vt in Christo à peccato & morte redempti, in eodem quoque fiamus æternæ vitæ participes, cuius etiam in hac vita pignus & arrhabonem habemus Spiritū sanctum, à quo sumus obsignati.

QV. *Atqui Dauid collocat hanc redemptionem & beatificationem in peccatorum remissione. Cur igitur adijcis etiam sanctificatio-* 103

nis ipsi Christo inhærentis, & impletionis Legis imputationem?

RE. Quid si tibi obijciam illa, Beati qui sunt mūdo corde, Beati qui sūt inculpati in via, & cætera eiusmodi: an hinc collegeris excludi peccatorum remissionem? Nequaquam, opinor. Sic interdum nomine Iustificationis intelligitur etiam Sanctificatio: quoniam hæc duo prorsus cohærent. Quid ni igitur illud quoque responderim: vnius peccatorum remissionis interdum mentionem fieri, non vt excludantur aliæ beatificationis partes, sed quod tacitè cum illa cō prehendātur? Quòd si etiam magis vrgeas, commodè quoque responderim, remissione peccatorum cætera quoque significari. Quis enim negauerit originis quoque peccatum expiatione indigere? ergo in peccatorum remissione comprehenditur. Quis item dicat eum duntaxat habendum peccatorem qui prohibitum aliquid faciat, ac non etiam eum qui quod præceptum est non impleat? Ergo peccatum est quoque non impleuisse Legem, quod & ipsum remittatur necesse est. Supersunt peccata, id est opera contra Legem facta, de quibus controuersia nulla est quin expianda sint. Omnia autem hæc imputata Christi pro

omni-

omnibus nobis satisfactione remittuntur. Iam ad remissionis nomen veniamus. Remittere debitum propriè dicitur qui debitorem gratis, & quidem prorsus, absoluit, adeò vt nullam sibi aduersus eum actionē relinquat. Atqui filij iræ sumus non tantùm quod corrupti simus, quòd Legem nō impleamus, quod vetita faciamus, verùm etiam quia puros nos apparere coram Deo oportuit, quales ab eo conditi sumus: & nō modò non esse legis transgressores, verùm etiam perfectos Legis factores. Ergo ad eā remissionem quæ alteram tantùm partem tollit, de qua antea diximus, altera quoque accedat necesse est, vt nobis (alioqui perituris) plena & perfecta constet omnium peccatorum remissio. Vtranq; verò in vno Christo per fidem apprehenso inuenimus, qui nō modò pro nostris illis omnibus peccatis passus est, sed etiam naturam nostram in sese plenè sanctificauit pro nobis, & in eadem omnem iustitiam pro nobis impleuit, vt non tantùm à morte per eum liberemur, sed etiam æternæ vitæ præmiū in eodem consequamur.

QV. *Concludis igitur in vno Christo, cui per fidem adhærescimus, inueniri omnia nobis ad salutem necessaria, vt in ijs qui in Christo*

sunt, nulla prorsus sit condemnatio.

RE. Concludo, & hanc vnam esse salutis scientiam,

104 QV. *Ais etiam hanc fidem esse donum*
Act.16.14 *quod ex mera Dei gratia in nos confertur, ac*
ephes.2.8. *proinde ipsius initium esse à Deo, non à nobis.*
phil.1.29.
RE. Aio.

105 QV. *Nunc, obsecro, quæramus quibus detur. Omnibus enim non dari res ipsa testatur, cùm tam pauci semper fuerint credentes.*

RE. At non consequitur tamen omnibus non offerri. Itaque priùs videtur quærendum an omnibus offeratur: quæ percótatio nos ad ipsos fontes, nempe ad prouidentiam & prædestinationem, deducet.

106 QV. *Ita esto: ac proinde quæso expone quid Prouidentiam appelles.*

RE. Sic appello non illam modò vim inenarrabilem; qua fit vt Deus omnia ab æterno prospexerit, omnibúsque futuris sapientissimè prouiderit: sed in primis decretum illud æternum Dei sapientissimi simul & iustissimi, ex quo quicquid fuit, fuit: quicquid est, est: & quicquid futurum est, erit, prout ipsi ab æterno decernere libuit.

QV. *Hanc igitur prouidentian ais esse rerum omnium effectricem ac moderatricem.*

RE. Aio, & ita quidem vt excellentius

quod-

quoddã quàm causæ nomẽ mereatur. Hæc enim est quæ caussas omnes ordinat, & singularissima etiam illarum effecta regit, vt ad decretum finem ferantur.

QV. *Atqui & Angelorum pars mala est, & omnes homines natura mali sunt, & quicquid ab his vel illis proficiscitur, malum sit oportet, (regeneratos homines excipio) vtpote à malo principio profectum. Atqui Deus author malorum esse non potest. Non igitur omnium author est, siquidẽ tam multa mala excipienda sunt.* 107

RE. Et Angeli singuli (nec enim in spirituali natura dari potest propagatio) & homines primi, Adã videlicet & Eua, boni conditi sunt. Itaque neutri extra Dei decretum collocandi sunt.

QV. *Esto, quod ad originem & primum illum statum attinet. Sed quum corrupti nunc sint ac deprauati, quomodo tandem eos subijcies æterno illi vsque adeò ἐνεργητικῷ decreto, quin Deum inuoluas ipsorum improbitate?* 108

RE. Æquum fuerit scilicet, vel ipsis sedentibus iudicibus siue dæmonijs, siue hominibus corruptissimis, idcirco eximi istos Cõditoris Dei imperio: quoniam in ipsum fuerint contumaces. Et tamen id consequi ex tuo illo dicto necesse fuerit. Res autem

ita se habet: Nunquámne, quæso, horologia contemplatus es, in quibus rota quædã maxima ad dexteram vergens, cæteras secum rapiat, vnas quidem itidem ad dextram, alteras verò ad sinistram, contrario prorsus motu?

QV. *Sanè: & quidem sæpe sum demiratus industria humana posse oculis representari, quod in cælorum orbibus vix assequi mens humana potest.*

RE. Scito hanc veram esse diuinæ illius prouidentiæ imaginem, si hoc exceperis, cui nihil simile ne in cælestibus quidẽ orbibus, nedum in illis mechanicis instrumentis inueniri possit: quoniam nihil est æquale, imò ne propriè quidẽ simile Altissimo: nempe quòd Deus ipse omnipotens (quem nunc maximæ cæterarum rotarum motrici rotæ comparamus) sic in mundo est vt mundi pars non sit, & motum αὐτόματον singulis sese mouentibus rotis indiderit, & ita quidem vt ipse nullo modo moueatur, omnia verò secundum suam æternam prouidentiam moueat. Hoc autem prouidentiæ Dei μυστήριον nobis diuinitus in illa Ezechielis visione fuit representatum, in qua etiam illud nobis obseruandum est, quadruplices illas imagines fuisse alis obtectas,

Ezech. 1.

ctas, & rotas rotis implicitas, altissimo Deo supra omnia illa collocato, ne cũ caussis moueri ipsum motorem arbitremur, néue nimium curiosè singularum illarũ motionum rationes à nobis percipi posse speremus. Hoc posito, tria tibi respondeo. Primum, animalia & ratione prædita instrumẽta (cuiusmodi sunt Angeli & homines) sic agi à Deo opifice, vt etiam ipsa interiore suo motu spontaneo agãt, ac proinde ad vnam edendam actionem duæ concurrãt caussæ, Deus videlicet seiunctus ab instrumento, & tamen instrumento tribuens sese mouendi principium: & ipsum sese mouens instrumentum. Alterum, sic à Deo moueri hæc instrumenta, vt ipse quidem bene semper agat, illa verò, si mala sint, contrario motu, id est, malè semper agant: sin verò bona, tum demum quum & primus author, qui bene semper mouet, & sese mouens instrumentum consentiant, bonam & laudabilem actionem sequi. Tertium, sic Deum mouere mala instrumenta (de his enim solis nunc quærimus) & vicissim à sese hæc eadem instrumenta sic moueri, vt propter duplex mouens principium, duplex sit etiam opus quod vnicum tamen videtur, idque respectu boni prin-

cipij sit bonum: respectu mali, sit malum.

109 QV. *Velim hæc aliquibus exemplis illustrari.*

RE. Faciam, & quidem certis & illustribus, vbi hanc distinctionem adhibuero. Malis etiam quibusuis Deus insignis artifex bene vtens, aut illos inter se committit, aut per eos bonis benefacit. vtrumuis autem faciat, bonum id esse nemo sanæ mentis negarit, nempe malos vlcisci, bonis autem benefacere. Nunc exempla proferamus. Dei prouidentia peruenisse Iosephum in Ægyptum, ibique in maximam potentiam euectum vt Ecclesiæ conseruator esset, ipsemet dicit, & res ipsa declarauit. Quibus autem instrumentis ad eam rem vsus est Dominus? Satana fratres aduersus innocentissimum fratrem impellente, ipsorum fratrē pessima voluntate, mercatorum auaritia, sceleratissimæ mulieris libidine. Omnes igitur isti grauissimè peccarunt, quatenus fuerunt suarum actionum principia: Deus verò pessimis etiam illis instrumentis nihil tale cogitantibus vtens, suis aduersus famem præsidio fuit, eosdem in terra fœcunda collocauit, Iosephum denique fidum seruum suum erudiuit, ac tandem in summum honoris gradum euexit.

Gen. 45.7 & 50. 20.

Malos

Malos autē conficere ſeipſos, an non eſt iuſtiſſimum Dei opus? Sic vltus eſt Madianitas, vſus tamen ſpiritu diſcordiæ, & mala homicidarū voluntate, alijs in alios mala conſcientia, iuſto tamē Dei iudicio, impetum facientibus. Bonum fuit caſtigari Dauidem, etiam poſt agnitum & condonatū peccatum. Bonū etiam fuit Achitophelis perfidiam, & Abſolomi ſceleratum animum patefacere, & ſeuerè vindicare. Vtitur ad eas res peragendas Dominus, Satanæ rabie, Achitophelis perfidia, ſceleratiſſimi Abſolomi ambitione, nefaria libidine, impietate, quib⁹ peſſimis inſtrumentis multa eſt optimè exequutus. Declarauit enim quantopere ſibi diſpliceāt adulteria & doli: Dauidē paternè caſtigauit, Achitophelē ipſiuſmet manib⁹ punit, facit deniq; vt ſemetipſum Abſolomus vltro perdat. Probari nos, ac proinde affligi ex bona Patris cæleſtis volūtate, vt ita glorificetur ipſe, virtus aūt in infirmitate perficiatur, teſtatur Scriptura: & niſi ita ſtatuamus, quæ tandē erit piorū in tantis malis conſolatio? Atqui ad Iobū hoc modo probandū adhibetur Satanæ peruerſitas, & prædonū auaritia ſummaq; crudelitas. Peccauit igitur Satā ſeruū Dei tot malis afficiens, & præ-

Iud. 7.22.
2. Sam. 12. 22.
1. Para. 1.1
1. ſam. 15. 20. & 17.1 & 16.22.
1. Pet. 3.1.
1. theſſ. 3.3
gal. 6.14.
2. cor. 11.9

dones aliena diripiẽtes pessimè egerũt: optimè autẽ egit Dominus seruũ suum probans, & Satanæ conatus omnes aduersus Ecclesiam irritos esse demonstrans. Denique præstantissimum omnium operum Dei esse non negabis humani generis redemptionẽ. Tradidit enim eum Pater propter nostra peccata, definito suo cõsilio, & præeunte æterno decreto, vt dicunt Petrus & Ecclesia Hierosolymitana: & Pater is est qui Filio suo propter nos non pepercit. Quænam autem instrumenta tantæ peragẽdæ rei adhibuit? pessima certè: (quia nemo bonus innocentẽ persequi, nedum prodere, damnare, crucifigere potuit.) nempe Satanæ malitiã in cor Iudæ ingressi, ipsius Iudæ auaritiã, & perfidiã execrãdam, Iudæorum inuidiã & desperatissimam improbitatẽ, Pilati denique mollitiẽ & præposterũ metũ. Nullus est igitur istorum qui nõ grauissimè peccarit, eóq; nomine postea sunt omnes seuerissimis pœnis à Deo affecti. Sed nos interea hoc ipso opere à peccato & morte seruauit.

Act. 2. 23. & 4. 28. ephe. 5. 25 rom. 8. 32

Luc. 22. 3. ioh. 12. 6. mat. 27. 18

Ioh. 19. 8.

QV. *Hinc verò nihil aliud colligi posse videtur, quàm malorum consilia in cõtrarios fines à Deo conuerti.*

RE. Imò hinc quoque conficitur, malos

los etiã à Deo benè & efficaciter moueri, vt ſuum opus per eos exequatur. Sed memineris eius quod dixi, bene videlicet moueri malos à Deo, ad bonũ ipſius opus peragendum, non vt eſt malleus aut ſecuris in artificis manu, quæ organa ſunt merè παθητικά: ſed ita vt ipſi ſeſe malè quoque moueant ad malè volendum & agendum, quoniam & ipſi ſunt ἐνεργητικαὶ ſuorũ malorum operũ cauſæ. Nunc autẽ illud quoque adijciendũ eſt, Deum agere quidem in bonis & per bonos: per malos verò agere, at non in malis.

QV. *Quódnam eſt igitur in his voculis diſcrimen?* 110

RE. Magnum profectó. Nam & his & illis vt inſtrumentis vtitur Deus quoties libet, ideóque & per hos & per illos agere ſuum opus rectè dicitur. At in ijs demum Ro.8.14.
agit Deus, quos Spiritu ſuo afflat & regit, 1.cor.12.11
vel in bonitate ipſos confirmans, Angelos eph.1.11.
videlicet & regeneratos homines: vel noua bonitate ipſos donans, vt quum ſuos initio ſanctificat. In reliquis verò non agit i- Ioh. 10 7,
pſe aliquid intra ipſos efficiens, ſed partim rom.1.26.
ſuis cupiditatibus, partim Satanæ mouẽ- & 28.
dos & gubernandos tradens: ita tamen 2.tim.2.
vt ipſorum improbitas id demum velit & 26.

possit quod ipse iustè ordinauit.

111 QV. *Quid ergo iudicas de Permissionis nomine?*

RE. Si Permissionis vocabulo intelligatur illud de quo modò dixi discrimẽ, quoniam videlicet in malis non agit Deus, sed eos Satanæ & suis cupiditatibus permittit, id minimè repudio. Sin verò Permissio opponatur Voluntati, hoc ego primùm vt falsum, deinde etiam vt prorsus absurdũ reijcio. Falsum esse ex eo constat, quòd si Deus quippiã inuitus permittit, Deus certè, id est omnipotẽs, non est. Sin verò quasi nõ curans permittere quippiam dicatur, quantum absumus ab Epicureismo? Superest ergo vt volens permittat quod permittit. Voluntas igitur Permissioni non opponitur. Absurdum autem illud est sanè, si falsum est: sed hanc absurditatem satis attento cuiuis ex eo patêre posse dico, quòd hui⁹ distinctionis authores qua Permissio Volũtati opponitur, hac ratione nõ modò nõ assequuntur quod volunt (nempe vt Deus author mali nõ cẽseatur, quod nos quidem vltro confitemur) verùm etiã contrarium prorsus efficiunt. Quis enim magis est in culpa quàm qui malum imminẽs lõgissimè prospiciat, ídq; solo nutu impe-

impedire possit, & tamẽ illud nõ modò nõ impediat, verùm etiam permittat, id est eius mali patrãdi facultatem cõcedat? Nam ne hi quidem qui sic sentiunt, inficiantur Satanæ, nedum malis hominibus, non licere mali quicquam nisi ex præscripro agere, quemadmodum siquis sæuũ leonem cauea inclusum non modò non prohibeat quenquam lædere, quum facillimè possit, verùm etiam vinculis liberet, & in hunc vel illum facere impetum sinat. Dices fortassis ita mereri hominum peccata. Concedo. Illud manet tamen, interuenire Dei voluntatem in permissione, veluti quum Magistratus nocentem in carnificis manus præscripto supplicij modo tradit, ac proinde absurdam esse voluntatis & permissionis repugnantiam.

QV. *An igitur mali quoque faciunt Dei* 112
voluntatem?

RE. Si Voluntatem accipias generali significatione, pro eo quod Deus volẽs decreuit vt fieret, & Faciendi verbum non ad consilium malorũ, sed ad ipsum rei exitũ referas, sanè per malos quoque exequitur Dominus voluntatẽ suam, id est quod ab æterno decreuit: iuxta illud, Volũtati Dei Rom.9.
quis resistit? Sin verò Voluntatis nomine 19.

intelligas id quod Deo per se gratũ est, & Faciendi verbo includas rectum obediendi affectum, tum sanè respondero, malos non modò non facere Dei voluntatem, verùm etiam totos in contrariam partem ferri.

Psal. 5.5. mar. 3.35.

113 QV. *Non habeo quidẽ ego quod regeram. Redeo tamen ad illud quod responderas, nimirum bona omnia fuisse initio à Deo condita. Vnde igitur vitium? Nam si citra Dei decretũ ingressum est, labefactatur quod dixisti, nihil prorsus Dei prouidentiæ, & quidẽ ἐνεργητικῆ, eximi. Sin verò Dei decretum præcessit, quinã ipse non est (quod absque blasphemia dictum sit) omnis mali author?*

RE. Vitij causa est ipsa bonorum Angelorum & primorum hominũ voluntatis spontanea ad malum inclinatio. Creárat enim eos Dominus mutabiliter bonos, quoniã per se immutabiliter bonum esse, vnius Dei proprium est.

114 QV. *Ergo & Angeli qui nunquã exciderunt aut excident, & omnes qui in æternã vitam colligentur, dij fuerint.*

RE. Nego consequutionẽ. Quòd enim nunquã exciderunt nec excidẽt beati Angeli, nec vllus erit æternæ ipsorum beatitatis finis, nõ est ex immutabili natura, quæ vnius

vnius Dei propria est, sed ex eo quòd perpetuo immutabilis Dei virtute fulcientur: quæ si fortè illos desereret, (desereret autem si Deus vellet) tum sanè non modò immutari, verùm etiā prorsus euanescere & in nihilum redigi possent. Itaque vitij causam esse dixi voluntatis, bonæ quidē, sed mutabilis conditæ, spontaneam inclinationem. Fuit enim mutabilis illa voluntas, Deo sic eam condente: quoniam alioqui tot deos quot immutabiles naturas cōdidisset. Mutata est autem Deo quidem illam deserente (cui enim adstrictus est?) ipsa verò seipsam vltro immutante, vt vitij causa potius deficiens quam efficiens statuenda videatur.

Q.V. *Verùm si absque Dei decreto ista mutatio non euenit, videri sanè possit omne hoc malum ipsi tribuendum.* 115

RE. Nequaquam id consequitur, quū decretū Dei minimè sustulerit primi hominis voluntatem, ac proinde deliberationē aut προαίρεσιν, sed duntaxat ordinarit. Nam spontaneo prorsus lapsu mutatus est, quod multò etiam magis de Angelorū lapsu intelligendum est, in quos ipsum vitium prorsus οἴκοθεν irrepsit, quæ causa etiam fortasse Deum impulit vt hominū,

qui diaboli interuẽtu lapsi sunt, misereretur, diaboli verò & ipsius angelorum non item.

116 QV. *Verùm aliter fieri non potuit quàm Deus decreuerat vt fieret.*

RE. Concedo vtrunque. Neque enim fas est excludere à præcipui opificij mutatione decretum illud æternum, quo paulo antè demonstrauimus & omnia & singula, absque vlla prorsus exceptione, comprehẽdi. Mutabile verò istiusmodi decretum constituere impium est. Sit ergo vtrunque illud verissimum. Sed inde non efficitur vel Deum esse in culpa qui bene semper agit, sicuti diximus, tum quoque quũ peccant instrumenta: vel hominem extra culpam esse, vt qui non nisi volens peccarit. Nec enim ista necessitas, qua fieri necesse fuit quod Deus decreuerat, voluntatem aut contingentiã sustulit, sed potius ordinauit, quum inter humanarum actionum causas vel præcipua sit voluntas.

117 QV. *Vis igitur voluntati non repugnare necessitatem eius eligendi quod Deus ab æterno decreuerit. Atqui contingens dicitur quod vel euenire vel non euenire potest.*

RE. Apertiùs etiam dico, non necessitate sed coactione demum tolli voluntatẽ
Ioh.13.11
aut

aut contingentiam. Oportuit Christũ mo- Mat.19.
ri ætate,tempore,& loco ab æterno consti- 24.
tutis,alioqui potuerunt mentiri Prophetæ.
Atqui si naturalem κϱᾶσιν carnis Christi
extra diuinum decretum & per se spectes,
non dubium est quin vitam protrahere na-
turaliter etiam potuerit, ac proinde quin Ioh.19.35
hoc conspectu contingenter sit mortuus.
Frangi potuerunt ossa Christi, si naturam
ossium per se respicias: sin Dei decretum,
non magis frangi potuerunt quàm Deus
sententiam mutare. Itaque contingentiam
secundæ causæ non tollit, sed disponit di-
uini decreti immutabilis necessitas, Chri-
stus quoque necessariò ex Patris decreto
mortuus est,& tamen volens. & absit vt in- Act.17.3.
uiti vnquam moriamur,quibus tamen sta-
tutum est semel mori. Quid amplius? Deus
ipse liberrimè quidem & maximè volens,
tamen prorsus immutabiliter bonus est.
Ergo voluntas & necessitas non repugnãt.
Duorum enim repugnantium quum neces-
se fuerit ab Adamo alterum tantùm eligi,
etiamsi neutrum fuit determinatum intra
ipsius voluntatem, at certè alterum defini-
tum erat in æterno Dei decreto, quod ex-
tra & supra ipsã voluntatem erat, neque il-
lam coegit: quin potiùs ipsa vltro & spon-

te, quoniã vtrunque accipere non potuit, in eam demum partem inclinauit quam Dei decretum constituerat.

118 QV. *Sed illa certè necessitas, quæ vnà cum cõcupiscentia ingressa est in cor hominis, adeo vt (sicut antea declarasti) non possit non peccare, contingentiam tollere videtur.*

RE. Etiamsi ita esse faterer, homines tamen eximi culpæ non possunt. Primùm quia hæc necessitas peccandi, qua nunc est oppressum humanum genus, non est à conditore, sed à spontanea (vti diximus) naturalis humanæ voluntatis inclinatione ad malum. Quis autem eum miretur cremari, qui sese vltro in ignem proiecerit? Deinde quoniam etsi non contingenter, sed prorsus necessariò nunc fertur ho-
Rom.7. mo ad malum post peccati videlicet cor-
14. ruptionem (vt ait Apostolus) peccato mã-
ioh.8.36. cipatus, tantisper dum a Filio Dei libere-
Rom.8.7. tur: tamen quod agit, sponte agit, non coactè. Sicut enim non potest non malè agere, ita etiam non alio quam malo delectatur, quanuis malum interdũ sub boni specie delitescens illum decipiat. Itaq; ne hæc quidem per spontaneum lapsum inuecta necessitas, spontaneum voluntatis motum tollit, quo posito, efficitur hominem, quã-

uis

nis necessariò, sponte tamen peccantē, verè causam esse peccati. Sed tamen ne hac quidē necessitate tolli cōtingentiam dico. Etsi enim in homine sub peccati necessitate cōstituto, necdum regenerato, nulla nūc superest deliberatio vel de verè bono vel de malo eligēdo, qualis in natura humana fuit ante lapsum: tamen superest deliberatio inter hoc vel illud malum. Vbi enim de hoc vel illud eligendo nō agitur, ibi nulla est deliberatio. Deliberant autē homines etiam maximè præcipites: sed nec intelligere quicquam, nec cogitare, ac proinde multo minùs deliberare de quoquam possunt, nisi vel à bono aberrantes, vel planè aduersus conscientiam. Omnis igitur eorum deliberatio & προαίρεσις inter duo vel plura mala versatur. Quòd autē hoc vel illud anteponunt, id totum quoque fit contingenrer, quod ad spontaneam ipsorum voluntatem attinet: quam contingentiam nō magis nunc tollit in hominibus corruptis Dei decretum immutabile, quàm olim sustulit in homine nōdum corrupto.

QV. *Summa igitur eorum quæ de prouidentia dixisti, hæc est: Nihil prorsus vel inuito vel nesciente Deo (id est, temerè & fortuitò)*

euenire, sed ita omnino vt ipse Deus ab æterno decreuit potentissimè & efficacissimè causas omnes intermedias disponens, vt ad destinatũ finem necessariò, quod ad ipsius decretum attinet, ferantur: nec tamen vllius mali auctorem esse vel approbatorem, quoniã iustissimè semper agat, quibuscunque instrumentis opus suũ exequatur.

RE. Ita est.

119 QV. *Hoc illud est rursus quod me torquet. Etsi enim video iustè operari Deum per malos, tamen si æterno decreto Dei omnia & singula fiunt, ita vt nihil prorsus excludatur, illud manet, Mala malorũ opera, etiã quatenus mala sunt, Dei decreto non eximi, quod mihi videtur sine impietate dici non posse.*

RE. Necesse est eum vehementer & frustrà quidem torqueri qui de hoc laborat, vt Dei sapientiam rationis suæ finibus cõprehendat. Nam, obsecro, si velles Oceanum vasculo includere ex quo bibis, quid tandem proficeres nisi vt operam luderes, & insanus meritò habereris? Atqui tolerabilior, quãuis ἄῤῥητος, est proportio inter Oceanum & vel minimum vasculum, quàm inter Dei sapientiam & humani corruptissimi ingenij stultitiam. Puto tamen posse commodè ad hoc quoque quod obijcis respon-

ſponderi. Concedo igitur hoc quoq;, Mala malorum opera, etiam quatenus illorũ reſpectu mala ſunt, non fieri Deo inuito vel ignorante, quoniam hoc poſito vel Atheiſmum, vel Epicureiſmum neceſſariò ſequi oporteret: ſed addo, ſi decretũ Dei ſpectes, ipſum malum habere rationem boni, etiãſi in ſeſe malum eſt, vt illud Auguſtini παράδοξον ſit veriſſimum, Bonum etiam eſſe vt mala ſint: quoniam nõ ſineret Deus vt mala ſint. non ſinit autem nolens vtique, ſed volens.

QV. *Quid ergo? an dicemus Deum velle iniquitatem?* 120 Pſal. 5. 5

RE. Abſit. Eſt enim hæc omnium blaſphemiarum maximè horribilis. Sed ſuſtine, quæſo, pauliſper, dum quid illud ſit exponam, quod tam verè & piè dixi, vt negari non poſſit quin Deus ſtatuatur non eſſe mundi iudex. Voluntatis nomen interdum latiſſima ſignificatione accipitur pro eo quod Deus decernit: qua ſignificatione dicendũ eſt omnino, vel Deum velle omnia, id eſt, nihil euenire quod Deus nolit vt eueniat: vel Deum non eſſe omnipotentem, ſi euenit vel tantillum quippiam quod nolit euenire: vel Deum non curare res omnes, ſi ipſo non curante quicquam euenit.

Interdum verò Voluntatis nomine id vnum significatur quod ipsi gratũ est, quia suapte natura bonum est: & hoc modo soli credentes dicũtur Deo obedire, & exequi ipsius voluntatem: quia hoc sensu Deus dicitur id tãtùm velle, id est probare & gra-
Psal. 5. 5. tum habere, quod bonũ est, iniquitatem autem nolle: quæ volũtas plenè nobis est in Lege patefacta, illa verò non item, nisi ex parte. Quis enim nouit quicquid vel hoc ipso die futurum est? Nihil autem eueniet nisi quod ab æterno Deus voluit & decreuit vt eueniret.

121 QV. *An verò censeri potest Deus aliquid voluisse aut decreuisse quod non approbet, ac proinde quod malum sit?*

RE. Fatendum quidẽ est quicquid decreuit Deus, decerni merè ἑκουσίως, sed hic quoque elucet verè infinita eius sapientia, quòd apud eum tenebræ etiam ipsæ habeant rationem lucis, & ita quidem vt tenebræ tamen sint & maneant, id est, bonum fit etiam aliquod esse malum: quoniã rationem inuenit Deus qua fit vt quod suapte natura malum est & permanet, tamen apud ipsum habeat boni rationem, & (vt verè & scitè dixit Augustinus) non eueniat præter ipsius voluntatem, hoc est, absque

que eius decreto, id etiam quod eſt præter eius voluntatem, id eſt, quod ſuapte natura iniuſtum eſt, ac proinde Deo nõ placet. Sic exẽpli gratia, quòd Deus ſuos gratuita Chriſti Filij ſui redemptione ſeruat, maxima eſt ipſius gloria, quæ alioqui nõ eluxiſſet. At redemptione à peccato & morte non indiguiſſet homo, niſi peccatum & mors extitiſſent. Bonum ergo fuit Dei ordinantis reſpectu, peccatum & mortem in mundum ingredi: & tamẽ peccatum hoc vſqueadeò ſuapte natura peccatum eſt & manet, vt non niſi terribiliſſima pœna potuerit expiari. Rurſum, longè plus recipimus in Chriſto, quàm in Adamo amiſerimus. Ergo optimum etiam & vtiliſſimum nobis fuit, Adamum labi, quod ad Deum, hoc admirabili modo nobis æternæ gloriæ regnum in Chriſto præparantem, attinet: & tamen hic lapſus vſqueadeò ſuapte natura malus eſt, vt etiam credentes & iuſtificati, plurimas ex eo natas miſerias & calamitates ad mortem vſque experiamur. Item, hæc quoque eſt magna Dei gloria, quòd ſe oſtendit ſeueriſſimũ omnis peccati vindicem. At ſi non extitiſſet peccatum, nullus iſti iudicio aditus eſſet patefactus. Bonum ergo fuit, Dei ordinãtis reſpectu,

Rom.5.15

vt peccatum existeret, ac postea propagaretur, quod in dæmonibus & omnibus extra Christum positis æterna pœna damna-
1.Pet.3.17 retur. Item, Hæc quoque est (inquit Petrus) Dei voluntas, id est decretum, vt bene agẽtes, malis afficiamur. Atqui bene agens, lædi absque peccato non potest. Bonum est ergo Dei volentis, hoc est, id ordinantis, respectu, existere persequutores Ecclesiæ, quos tamen iustè postea vt peccatores cõtra ipsius volũtatem, id est, contra id quod ipse probat, faciẽtes seuerissimè vlciscitur. Ergo disertis ipsorum Apostolorum verbis non euenit præter Dei voluntatem ac decretum, quod tamen est contra ipsius volũtatem, id est contra id quod ipse probat ac præcipit: nec propterea Deus sibi contrarius esse, aut iniquitatem velle dici potest, vt rectè contra Iulianum definit ex Dei verbo Augustinus.

122 QV. *Ideo videtur rectè distingui Permissio à Voluntate.*

RE. De hac distinctione paulò antè dixi quid statuendum mihi quidem videatur. Certè si permissio opponatur voluntati, id est decreto, non tantum falsa, verùm etiam inepta & ridicula est hæc oppositio: siquidem in ijs etiam actionibus quæ per

se

ſe liberæ electionis nō ſunt, vt quum periclitantes mercatores iacturam faciunt, & in genere quoties minoris incommodi vitandi cauſa homines minùs malum eligunt, agnoſcunt etiam prophani homines τὸ ἑκούσιον dominari. Sin verò permiſſionem opponas voluntati, id eſt, ei quod vult Deus, tāquam ſibi per ſe & ſuapte natura gratum & acceptum: vt id quod per ſe bonū eſt, opponatur ei quod κατὰ συμβεβηκὸς & quatenus ex immenſa Dei ſapientia tenebræ quoque luci ſubſeruiunt, aliquam boni rationem habet (non ſuapte natura videlicet, ſed eius finis reſpectu ad quem à Deo dirigitur) tum ſanè hoc admittam, modò & illud adijciatur, non eſſe hāc vanam & otioſam, vt nonnulli ſomniant, ſed maximè ἐνεργητικὴν, & tamen iuſtiſſimam permiſſionē: quod vt planiùs intelligas, ſic paucis rē habe. Minimè (opinor)
dixeris iudicem quempiam velut otioſum 123
ſpectatorem eſſe, quando carnifici facinoroſum, cognita cauſa, tradit, hoc vel illo ſupplicij genere afficiendum. Nam certè carnifex non tam occîdit quàm eſt occidentis iudicis inſtrumentū: adeò vt ſiquod hic crudeliter fiat ex iudicis ſententia, non tam id carnifici exequenti quàm iudici

imperanti tribuatur.

QV. *Concedo hæc omnia. Sed inter hæc & illa de quibus agimus quàm dissimilia multa sunt?*

RE. Fateor. Nam alioqui inter Simile & Idem nullum vel certè perexiguum esset discrimen. Velim tamẽ præcipua saltem abs te recenseri vt ad singula respondeam.

QV. *In iudicum sententia præit cognitio: in ijs verò de quibus disseris sæpe nihil eiusmodi animaduertitur.*

RE. Quàm multa iustè fiunt à Magistratibus huius seculi, quorũ cognitio subiectis nõ apparet? Et tu minùs Deo tribues, præterita & futura omnia in ipsis etiã cordis intimis latentia penitus scrutanti?

QV. *Carnifex non nisi ex sententia percepta quicquam agit. Vbi verò tale quodpiam mãdatum acceperũt mali, quum mutuò se concidunt vel bonis nocent?*

RE. In eo deciperis, quod quicquid Deus decernit, putas eum sonora quapiã voce ijs significare quorum opera vti decreuit. Hoc autem in neutram partẽ semper verum esse ipsa experientia conuincit, id est, siue misericordia vti, siue iudicio cõstituit, ne tum quidem quum instrumentis intel-

ligen-

ligentibus vtitur. Quis enim dubitet Pharaonem fuisse ad excipiendum Iosephum & parandum Ecclesiæ hospitium à Deo destinatum? Ipse tamen de ea re nullum mandatum foris accepit, imò ne apud se quidem tale quicquam cogitauit. Hoc tamen à Deo decretum erat, & tacitus cordis motus in Pharaone ad id exequendum tetendit quod Dominus decreuerat. Destinatos fuisse Chaldæos ad vlciscendos malos, & erudiendos bonos Israelitas, millies prædixerũt Prophetæ: & quidẽ perinde acsi expressum ea de re mãdatum accepisset Nebucadnezar, adeò vt eum etiam vocet seruum suũ Dominus. Nihil tamen eiusmodi nominatim præcepit Dominus Chaldæis, sed partim Satanæ & vatibus, vt scribit Ezechiel, partim suis cupiditatibus cor Regis traditũ sponte inclinauit ad id peragẽdũ quod Deus decreuerat. Quãto magis idẽ statuendum est quoties Deus rebus rationis expertibus, aut etiã prorsus inanimatis tanquã carnificibus vtitur? Sic enim vocauit muscas, ranas, locustas, grandinẽ, mortẽ, ad Pharaonem vlciscendum: sic etiam sortes ipsas temerè nõ cadere dicit ille hominũ sapientissimus. Nã arcano etiã motu omnia seruiũt exequẽdis Dei de-

Gen. 45. 5 psal. 105. 17. & 25.

Ier. 25. 9.

Ezech. 21. 21.

Exod. 7. 18.

Prou. 16. 3

cretis, ſed hoc intereſt, quod bona inſtru-
mēta nihil agunt, niſi ex fide, id eſt, certio-
res facti ſe ad id quod agunt vocari, & ani-
mo ad obediendum cōpoſito: mala verò,
quia cæco impetu à Satana & ſuis cupidi-
tatibus ferũtur, nec quicquã minùs ſpectãt,
quàm vt Deo pareant, cuius etiam expreſ-
ſo verbo ſciunt, aut ſcire ipſos oportuit ſua
conſilia repugnare, ideo non ſeruiunt Do-
mino, quanuis ipſorum vel inuitorum o-
pera ſic vititur arcanè Deus, vt nihil aliud
agant quàm quod ipſe admirabilis opifex
decreuit.

QV. *Hactenus ergo dictum ſit de æterna
Dei prouidentia, cui nihil prorſus eximi poſſe*
124 *video. Progrediamur ergo, ſi placet, ad præ-
deſtinationem, quam in primis velim mihi de-
ſcribi.*

RE. Prædeſtinatio in genere conſide-
rata nihil aliud eſt quàm hoc ipſum quod
Dei decretum vocauimus, ſed habita finis
& ſcopi ipſius decreti ratione. Nihil enim
eſt quod tum ad medios fines, tum ad vl-
timum imprimis ſcopum aliquē non deſti-
narit ſapientiſſimus rerum omnium Crea-
tor, qui nec temerè ſanè quicquã fecit, nec
falli aut mutare cōſilium poteſt. Sed vſus
obtinuit vt prædeſtinatio in generis huma-
ni

ni gubernatione potiſſimùm ſpectetur. Sic ergo illam deſcribimus, vt dicamus eſſe æternum & immutabile decretum, ordine antegrediens omnes ſalutis & damnationis cauſas, quo Deus cõſtituit in alijs quidem in Christo ex mera gratia ſeruandis, in alijs verò in Adamo & ſemetipſis iuſto ſuo iudicio damnãdis, glorificari. Illos autẽ gloriæ vaſa, & electos, id eſt, ſaluti per miſericordiam ab æterno deſtinatos: iſtos, reprobos & iræ vaſa, id eſt, iuſtæ damnationi itidem ab æterno deſtinatos (quos vtroſque ſigillatim Deus ab æterno cognouit) ex vſu Scripturæ vocamus.

QV. *Atqui durum eſt dicere aliquos eſſe prædeſtinatos ad mortem: & ideo noſti pleroſque Prædeſtinationis vocabulũ ad ſolos electos referre, reprobos autem potiùs præſcitos dicere.* 125

RE. Scio quid hoc rei ſit. Veriti ſunt nonnulli ne Deum facerent exitij reproborum cauſam, ac crudelem quoque dicerẽt, ſi prædeſtinatos eſſe à Deo reprobos faterẽtur: ſed neutrũ ſanè timẽdum erat, vt ſuo loco dicemus. Deinde vanũ eſt hoc effugiũ. Nam ſi præſciẽtia (quam vocãt) habet rationẽ cauſæ non minùs quàm prædeſtinatio, hoc ipſum dicunt quod dictum nolũt:

ſin verò nō habet, agè, dicant etiam præ-
Rom.8. 29. deſtinatorū ſalutis cauſam nō eſſe Deum. Siquidem Apoſtolus enumerans ſalutis electorum cauſas προόγνωσιν, quam iſti Præſcientiā interpretantur, primo loco recenſet. Sed & προόγνωσιν ſtatuit Lucas vt noſtræ
Act.2.23. August. de ciuit. lib.15.c.1. redemptionis baſin. Rectè igitur Auguſtinus, quanquam interdum præſcitos à prædeſtinatis diſcernens, vtrinque tamen prædeſtinationem agnoſcit.

Verùm abſit à nobis hæc λογομαχία. Tantùm oſtendere volui prædeſtinationem rectè à me pro genere conſtitui, cuius duæ ſint ſpecies: in ipſo tamen fine quod imprimis obſeruandum eſt, concurrentes, non minùs quàm in capite & origine. Caput enim vtriuſque eſt decretū Dei. Vtraque verò via quæ ab hoc veluti capite diffinditur, rurſus in extremo, nempe in Dei gloria, concurrit. His poſitis, vt ad illam tuam exceptionem reſpondeam, quòd videlicet durum videatur exiſtimare aliquos prædeſtinatos eſſe ad mortem, dico mihi multò duriora hæc videri:

Deum non ſibi propoſuiſſe certum finē in condendis hominibus, quanuis (vt ipſi inſcientiſſimi artifices rectè teſtantur) finis ſit primus in agentis intentione.

Deum

Deum ſibi in incertũ euentum propoſuiſſe finem in condendis hominibus, ita videlicet vt penes lutum, non autem penes figulum ſit facere, vt vel eueniat, vel non eueniat quod opifici propoſitum erat.

Deum voluntate opificij ſui cognita, mutare conſilium, vt quum decreuerit omnes ſeruare in Chriſto, tamen eos qui nolunt ſeſe ad hoc cõſilium inclinare, mutata ſententia ſit perditurus.

Hæc enim omnia dico neceſſariò cõſequi eorum dogma, qui volunt pereuntes, contra Dei deſtinationem perire.

Et ne videamur extra ſepta vagari, id eſt ſolis argumentorum conſequutionibus agere, primùm dico conuelli ex Scripturis omnia dogmata quæ analogiæ fidei repugnãt, cuiuſmodi hoc eſſe oportet, quo poſito tam impia conſequantur. Deinde dico quoties prædeſtinationis electorũ meminit Scriptura, toties confirmari reproborum prædeſtinationem, quum res ipſa poſtulet vt aliquibus ad vitam electis, reliqui deſtinati morti intelligantur. Præterea, ſi vaſa gloriæ dicũtur prædeſtinati ad gloriã, poſcit omnino cõtradicentium oppoſitio, Ro. 9. 22. vt vaſa iræ interpretemur prædeſtinatos & 23. ad mortem.

126 QV. *Sed hîc annotatur, quũ de vaſis gloriæ agitur, Apoſtolum vti verbo agente προητοίμασεν, quum de vaſis iræ, participio patiente προητοιμασμένα.*

RE. Concedo, ſi de cauſis medijs agitur, quibus vaſa iræ ad iram deſtinata feruntur, ipſos vnos ſibi cauſã eſſe exitij. Sed
Act.13.48 iſta diſtinctio ſanè eſt futilis. Lucas enim de electis agens vtitur patiente participio τεταγμένοι, an verò à ſeipſis, ac non potius ex mera Dei gratia? Deinde nihil hoc ad rem. Nec enim agimus de ſalute aut interitu, ſed de ſalutis aut interitus decreto, quod ipſas exequutionis cauſas diſponit, nedum vt ab ijs pendeat, quod eſt prorſus ἄνω ποταμῶν, vt vetus prouerbium habet.

Denique an aſperius eſt dicere, aliquos
Iudæ.4. prædeſtinatos eſſe exitio, quàm προγε-
1. Theſ.5. γραμμένους εἰς τὸ κρῖμα, vt loquitur Iudas,
9. aut τεθέντας εἰς ὀργὴν, vt loquitur Paulus?

Poſtremò, nõ dixi exitiũ iſtorum eſſe finẽ Deo decernẽti propoſitũ, ſed gloriã ipſius. Neq; etiã ſimpliciter dixi, iſtos eſſe exitio deſtinatos, ſed iuſto exitio deſtinatos dixi, hoc videlicet oſtẽdens, etſi nemo dãnatur niſi quẽ Dominus dãnationi deſtinauit (alioquin illæ de quibꝰ diximus, blaſphemiæ neceſ-

neceſſariò conſequerentur) tamen neminē dannari niſi qui iuſtas dannationis cauſas in ſeſe habere comperiatur. Quid habet igitur falſi, quid aſperi noſtrum illud dictum?

QV. *Videris illo dicto refelli, Deus vult omnes homines ſaluos fieri: & ſimilibus ſentē-tijs vniuerſalibus.* 127 1.Tim.2. 4.

RE. Dic igitur inuito Deo aliquos damnari, aut fatere dictū illud aliter accipiē-dū, quod etiā oſtendūt præcedentia: ita videlicet vt (quod ipſi quoq; Scholaſtici viderunt) non ſinguli generum, ſed genera ſingulorum intelligantur: & (vt planiùs loquar) non ſit vniuerſalis, ſed indefinita enunciatio, quam potius interpretari oportuit, De⁹ vult quoſuis ſaluos fieri, quo eodem genere dicendi vtitur Matthæus quū dicit, Omnem (id eſt quēuis) morbum & languorem à Domino fuiſſe ſanatum, vt & Latini interdū loquūtur. Obſecro enim an auſit quiſpiā dicere Deum velle omnes etiā in incredulitate ad extremum permanētes ſeruari? Minimè profectò. nam ſi hæc eſt voluntas Patris, vt qui credit in Filiū, nō pereat, cōſequitur hāc eſſe eiuſdē volūtatē, vt qui nō credit in Filium, pereat. Illa igitur duo, Saluos facere, & ad agnitionē

Mat.4.23.
Ioh. 6.40.

veritatis peruenire, coniungenda sunt, vt eos demum intelligatur Deus velle saluos
Eph.2.8. 2.thes.3.2 rom.9.16. fieri quos vult ad agnitionẽ veritatis venire. At fides (quæ est vera hæc agnitio) neq; omniũ est, teste Apostolo, neq; currẽtis aut volẽtis, sed miserentis Dei, sed eorũ
Act.13.48 & 16.14. demũ qui (vt inquit Lucas) ordinati sunt ad vitã æternã, & quibus (vt idẽ scribit) De⁹ aperit cor vt attendant Dei sermoni. Restat igitur vt ad quosuis protendi Dei prædestinationem intelligamus, id est, tũ Iudæos tũ Græcos, tum priuatos tũ Magistratu fungentes, tum viros tum mulieres, tum senes tum iuuenes, tum seruos tum ingenuos, tum plurimorũ tum pauciorum peccatorũ reos. Nam hæ demum & similes eiusmodi circunstantiæ, eæ sunt quæ illa sententia excluduntur.

128 QV. *Vis ergo statuere particularem electionem?*

RE. At ego quæro an sit sani cuiusquam hominis imaginari vniuersalem electionem. Nam certè qui omnia accipit, nihil eligit: & qui eligit quippiam inter duo vel plura, necessariò dicitur quæ non eligit, repudiare.

129 QV. *At certè vniuersalis est vocatio & promissio.*

RE.

RE. Indefinitam intellige, (& quidem certarum, de quibus diximus, circunstantiarum respectu) & rectiùs senseris. Ita enim accipiēda sunt omnino quæ doctissimi nonnulli homines nostra memoria de hac controuersia scripserunt. Nam alioqui vide quàm necessarijs rationibus illa vniuersalis vocatio refutetur. Si hoc intelligis de vocatione per Verbi prædicationem, falsum est omnes sigillatim sic vocari aut vnquam fuisse vocatos, aut vnquam etiam deinceps vocandos. Quàm multi enim interierunt, intereunt, & interibūt priusquàm de hoc Verbo quicquam prorsus audierint? Sin de altera illa vocatione hoc accipias quæ multo latiùs patet, nempe de naturæ contemplatione, ex qua intelligitur τὸ τοῦ θεοῦ γνωστὸν, ne hoc quidē adeò vniuersaliter verum est vt singulos sine ex- Rom.1.19
ceptione cōprehendat. Quàm multi enim priùs interierunt & quotidie intereunt in ea ætate quæ ad illam contēplationem sit prorsus inepta? Ergo ne vocatio quidem, nedum electio vlla vniuersalis, sed duntaxat indefinita (& quidem certis illis dūtaxat circunstantijs exclusis) statui potest ac debet.

QV. *Sed quid si dicam? vniuersaliter ad sa-* 130

lutē vocari omnes sub cōditione, si crediderint: ac proinde respectu quidē vocantis Dei, vniuersaliter offerri salutē, quòd autem hæc vocatio non sit vniuersaliter efficax, nō ex Deo esse, sed ex incredulorum contumacia qui bonum oblatum repudient?

RE. Hoc quidem aliquatenus verum est. Nec enim dubium est quin cōtumacia incredulorū illud sit demum quod impedit oblatarum promissionum applicationē & efficaciam. Non dubium est etiam
Mat. 20. 16. quin latiùs pateat Vocatio quàm Electio. Sed tamen illa neque satis verè neque satis apposite dicuntur. Primùm enim ostēdimus ne externam quidem vocationem siue illam naturalem, siue eam quæ fit Euāgelij verbo, spectes, ad singulos homines pertinere. Itaq; nulla in ijs de quib⁹ diximus contumacia aduersus oblatum Euangeliū inuenitur, sed originis corruptio dūtaxat, quæ & ipsa tamen vel vna damnandis reprobis sufficit. Præterea, etsi Credendi conditio apposita est, tamē non pendet ab ea decretū, sed ipsa potius à decreto pendet, vtpote quod oēs inferiores causas antegrediatur. Alioqui vide quàm falsa & absurda consequantur. Efficietur enim Deum in deliberando primùm sibi proponere

nere opus quasi iam peractum,& prout id præuidet à seipso non ab opifice efficiendum, inde sumere decreti occasionem, id est, vel saluti vel morti destinandi: aut si Deo etiam ipsi incertũ esse mauis vel implendæ vel non implendæ cõditionis euẽtum, concludendũ erit decretum Dei pendêre μετέωρον, & iudicium (vt ait eleganter Augustinus) nõ esse penes figulum, sed penes lutum. Hinc autem aliud itidem falsissimum dogma statuetur, nẽpe fidei initium non esse à Deo, sed à voluntate hominis, siquidẽ eius præuisio causam decreto electionis dederit. Neq; est quod obijcias, non præuideri quidem fidem, vtpote quæ sit donum Dei aduentitium, sed præuideri corruptionem & incredulitatẽ, quæ sint naturales in homine post lapsum. Omnino enim poscit eadem contrariorum ratio, vt quo gradu constituitur fides in decreto electionis, eodem prorsus statuatur incredulitas in decreto reprobationis. Itaque si fidem præuisam facias decreti electionis causam (quod est merè Pelagianum, ideóque ab Augustino retractatum) necesse est vt idem de incredulitate sentias in cõtrario reprobationis decreto. Et rursum, si fidem substernas illi de-

creto(vt omnino faciendum eſt, ſiquidem electi ſumus ad credendum, non idcirco electi quia credituri) in oppoſito mēbro incredulitatem oportet decreto reprobationis ſubordines.

131 QV. *An verò ſicut decretum electionis facis Fidei cauſam, ita etiam decretū reprobationis facies infidelitatis cauſam?*

RE. Minimè. illud enim eſt fidei verè cauſa efficiens. Corruptio verò vel incredulitas cum ipſius fructibus ſic decreto ſubordinantur, vt tamen voluntas hominis ſit illarum prima cauſa efficiēs, & tamen decreto ſubijciantur, quoniam etſi nō per decretum, tamen nō præter decretum, nec abſque decreto illa incidunt, quorum (vt dixi) cauſa deficiens, non autem efficiens in Deo ſtatuitur. Sicut enim ij demū credunt, in quibus Deus fidem creat, ita peccatū inuaſit in humanū genus Deo voluntatem deſerente, & manet ac edit fructus in ijs demum quos Deo placet ſuis ipſorū cupiditatibus tradere, vt ſibi ipſi ſint cauſa exitij, ad quod etiam deſcripti & deſtinati ſunt ab æterno. Præterea, vt ad alterā illā quæſtionem redeā, quicquid de illa conditione decreto appoſita dicitur, quaſi videlicet ab ea pendeat ipſum decretum,

parum

parum appoſitè dicitur. Aliud enim eſt decretum de ſeruandis electis, quàm ipſa electorum glorificatio: aliud eſt decretum de damnandis reprobis, quàm reproborum damnatio, quum decretum ipſum neceſſariò ſit diſtinguendum ab eius executione. Pendet igitur à fide Chriſtum apprehendente executio decreti electionis, nempe electorum ſalus: & à peccato & eius fructibus pendet executio decreti reprobationis, nempe reproborũ damnatio, iuxta illud Prophetæ, Perditio tua ex te eſt Iſrael. Decreti autem eligendi certos homines per gratiam ſeruandos, & reprobandi certos homines per ſua peccata damnandos, cauſam hanc vnam nouimus, quòd ſic velit glorificari Dominus ſummè miſericors, & ſummè iuſtus. In hoc qui non acquieſcit, quum aliquid Dei voluntate ſuperius & iuſtius quærat, meritò vt reſponſator ab Apoſtolo redarguitur. Oſ. 13.9.

QV. *Ergo Deus odit aliquos non ob peccatum, ſed quia ita ipſi libet.* 132

RE. Calumnioſa eſt hæc obiectio. Certum enim eſt Deo neminem niſi ob peccatum eſſe exoſum, quoniam alioqui op' ſuum odiſſet. Verùm aliud eſt odiſſe, a-

liud iusto odio destinare. Nam odij causa manifesta est, nempe peccatum. Cur verò Deus iusto odio quos libuit destinet, causa vt sit nobis occulta (excepto gloriæ ipsius fine) tamē iniusta esse nequit, quum voluntas Dei sit vnica iustitiæ regula. Neque enim si de hac suprema Dei voluntate agamus quæ rerum omnium causas ordinat, dicendum est oportere prius aliquid esse iustum quàm Deus illud velit. Sed contrà prius oportet Deum aliquid velle, quàm sit iustum, quod qui non considerant, perturbatè de hoc argumento disserunt.

133 QV. *Sed videtur tamen Deus προσωπολήπτης si paria paribus non tribuit. Sunt autē homines in eo pares, quòd natura ex vno Adamo propagata sint corrupti.*

RE. Imò non est necessariò προσωπολήπτης quisquis paria paribus non tribuit, sed is demum qui cur paribus paria non tribuat, circunstantijs aliquibus ipsi personæ inhærentibus iniquè mouetur, vt si iudex ex duobus pariter nocentibus alterum quia diues est aut affinis aut conterraneus absoluat. Hæc sunt enim πρόσωπα quæ accipienda non sunt incorruptè iudicaturo. Sed ponamus, quæso, duos esse tibi

tibi eiusdem summæ & ijsdem prorsus nominibus debitores. Si debitum liberaliter vni condones, quod ab altero exigas summo iure, an vlla hic fuerit προσωποληψία? Quid si quispiam αὐτοκράτωρ ex duobus pariter nocentibus alteri peccatum ex mera gratia condonet, alterum meritis pœnis afficiat, an vlla hic fuerit προσωποληψία? Imò siquid in eiusmodi specie peccetur, certè non in eo de quo sumitur supplicium, sed in eo potius cui parcitur, indulgentia peccari videbitur. Itaque in hoc quod nunc tractamus argumento multo minus vlla statui potest προσωποληψία, quũ Deus non nisi imputata Christi satisfactione electos absoluat, & si quid hic vt minus iustè factum in disquisitionem vocari posset, videatur potiùs de misericordia in electos quàm de iusta in reprobos seueritate dubitandum. Postremò quorsum hæc omnia? Decretum enim antegreditur causarum ordine ipsam humani generis creationem, nisi vis Deum tam insipientem fuisse opificem, vt prius condiderit humanum genus quàm quorsum id esset conditurus apud se decerneret. Quid autem potuit in ijs qui nondum existebant contemplari, quò ad hoc vel illud de ipsis

decernendum impelleretur? Pertinet igitur etiam hæc quoque disceptatio non ad decretum, sed ad decreti executionem, in qua tamen, vt modò dixi, nulla προσωποληψία deprehendi meritò potest.

134 QV. *Ergo apud Apostolum non intelligis Massæ nomine conditum & corruptum hominum genus, ex quibus Deus alios decori, alios dedecori destinet.*

RE. Quin vtrosque illos ex eadem corrupta massa Deus sumat ad contrarium finem destinatos, dubium non est. Dico tamen & prorsus affirmo, Paulum in illa similitudine assurgere vsque ad summum illud decretum cui ipsa quoque creatio humani generis in causarum ordine subordinatur, nedum vt præuisam eius corruptionem Apostolus præsupponat. Primùm enim Massæ vocabulo manifestè designatur materia adhuc rudis, & ad futurum opus duntaxat præparata. Deinde figulo Deum comparans Apostolus, humanum autem genus massæ ex qua postea condãtur vasa, proculdubio primam hominum creationem designat. Præterea impropriè sanè diceret ex hac massa fieri vasa iræ. Iam enim essent dedecoris vasa, si massa illa

illa corruptos homines deſignaret, nec dicendus eſſet figulus illa condere: ſed prorſus qualia iam ſeſe feciſſent relinquere. Poſtremò, ſic non minùs eſſet decreti reprobationis quàm ipſius decreti exequutionis, id eſt reproborum damnationis cauſa manifeſta, nimirum corruptio. Cur igitur Apoſtolus vſque ad illam arcanam & adorandam potius quàm ſcrutandam Dei voluntatẽ aſſurgeret, quum in promptu reſponſionem haberet, & quidem humanæ etiam rationi probabilem?

QV. *Cogis me quidem in hoc quoque tibi* 135
aſſentiri. Sed illud etiam me torquet: Si neceſſariũ eſt hoc decretũ & immutabile, vti ſanè eſt, quorſum ſeſe fatigant homines? Nam ſiue bene agant exitio deſtinati, nihilominus pereundum illis eſt: ſiue malè agant vitæ deſtinati, ſeruabuntur.

RE. Ridicula ſanè obiectio, quæ præſupponat quod euenire nunquam poteſt neque poterit. Vnde enim reſipiſcentia & eius fructus? certè à regenerante Spiritu Chriſti, per fidem apprehenſi. At ſolis electis vera illa fides datur. Ergo ſoli electi reſipiſcunt, & bonis operibus ſtudent. Reliqui ne cogitare quidẽ rectè quicquã volunt, nedum vt poſſint, quum à Dei gratia

electis propria sit ipsum rectum velle, & rectum facere. Itaque vana etiam est eorum vox qui se seruatum iri dicunt, si electi fuerint, cuicũque se vitæ dedant. Nam quicunque electi sunt, filij Dei sunt: quòd
Ro.8.14. si filij Dei, inquit Apostolus, ergo Spiritu Dei aguntur. Itaque perire quidem non possunt electi, (excideret enim Dei decretum, aut certè mutabilis esset Deus) sed sicut perire non possunt, ita suo tempore donati fide, Christo inseruntur, in quo demum iustificati & sanctificati glorificantur.

QV. *Sed perire tamen exitio destinatos necesse est.*

RE. Concedo: sed quia peccatores. Semper enim inter decretum & eius executionem interuenit peccatum quod quibusuis quantumuis querulis os occludet. Quid enim iustius est quàm Deum vlcisci peccata? Cui verò adstricta est eius misericordia? Itaque non soleo ego mirari quenquam perire, sed mirari potius tantam esse posse Dei bonitatem, vt non omnes pereant.

136 QV. *Quoniam verò medias causas sæpe à decreto illas ordinante distinxisti, vellem etiã eas vtrinque recenseri.*

RE.

RE. Deus quum ab æterno decreuisset, vt ex euentis intelligi potest, in humano potissimùm genere gloriam suam patefacere, quæ partim in exercenda misericordia, partim in odio aduersus peccatum demonstrando posita est, hominem condidit intus & foris integrum, recta intelligentia ac voluntate præditum, sed mutabilem. Nec enim ipse summè bonus quicquam mali condere potuit aut voluit. Et tamen nisi malum ingressum esset in mundum, neque misericordiæ neque iudicio locus fuisset relictus. Homo itaque mutabilis quanuis necessariò, si Dei decretum & euentum spectes, tamen sponte & merè contingenter quod ad principium homini ipsi inhærens, nimirum voluntatem, attinet, sese & suos omnes nascituros peccato ac iræ Dei mancipauit. Inde Dominus prout ab æterno decreuit, modò hos modò illos eductos homines, sic ad illos decretos fines, vtrinque glorificandus deducit, vt eos, in quorum salute vult gloriam suam patefacere, partim ad vitam æternam statim transferat in suo fœdere gratis comprehensos, partim si vult diutius illos in hac vita versari, quo libuit tempore, modò seriùs, modò citiùs, efficaci

verbo Euangelij vocatos Christo inserat, in quo iustificatos & sanctificatos tandem æterna salute donat: cæteros verò iustæ suæ vltioni destinatos (cui enim debitor est?) vel statim perdit, vel patienter expectans, vt suæ bonitatis non sint prorsus expertes, aut non dignatur vlla vocatione, aut hactenus vocat, vt eô magis sint ἀναπολόγητοι. Inde fit vt seipsos indurent suis cupiditatibus relicti, donec completa iniquitatis suæ mẽsura ad iudicium transeant. Hæ verò perditionis reproborum causæ quomodo propter decretum Dei reprobos deserentis & Satanæ ac sibijpsis tradentis, sic eueniant, vt tamen tota in ipsis mali culpa hæreat, suo loco demonstrauimus.

137 QV. *Ergo Dominum laudent oportet misericordiæ vasa, & seipsos condemnent iræ vasa. Sed in illa periculosissima particularis electionis tentatione, quò tandem confugiam?*

RE. Ad effecta ex quibus spiritualis vita certò dignoscitur, ac proinde nostra electio, sicut vita corporis ex sensu & motu percipitur. Nec enim qui in huius mundi cœno adhuc volutamur, attollere nos ad illam summam lucem possumus nisi ijs

gra-

gradibus ſubuecti quibus ad ſe Deus electos ex æterno illo ſuo decreto pertrahit, vtpote quos ad gloriam ſuam condidit. Electum igitur eſſe me primùm ex ſan- Phil. 2.13
ctificatione in me inchoata, id eſt, odio 1.ioh.3.10
peccati & amore iuſtitiæ intelligam. Huic Rom.8.
15.&.16.
adijciam teſtimonium Spiritus meam conſcientiam erigentis, ſicut dicebat Dauid: Pſal.42.
Quid triſtis es anima mea & teipſam af- 12.
fligis? ſpera in Domino. Et huc ſpectat ſeria meditatio beneficiorum Dei, quæ etſi nos de ἀχαριστίᾳ noſtra ſimul cogitantes ad tẽpus terret potiùs quàm ſolatur, tandem tamen neceſſariò nos erigit, quum in ea ſemper animaduertantur manifeſta gratuiti & immutabilis illius in nos amoris paterni ſigna non adumbrata, ſed penitus expreſſa. Ex ſanctificatione iſta & conſolatione Spiritus colligimus Fidem. Inde ad Chriſtum aſſurgimus, cui quiſquis datus eſt, neceſſariò eſt ab æterno in eodem electus, nec vnquam eijcietur foras.

QV. *Quid ſi languida fuerint illa teſtimonia?*

RE. Tunc ſciamus nos probari, ac proinde maximè tunc accuſandum noſtrum torporem, minimè verò deſponden-

dos animos, ſed promiſſionibus illis indefinitis corroborandos, ac regerenda in ipſum aduerſarium tela. Etſi enim certamen carnis aduerſus ſpiritum, præſertim quoties fatiſcere ac penè extingui Spiritus videtur, magnas conſcientijs dubitationes de fidei noſtræ veritate ingerit, tamen Spiritum hunc quantumuis languidè tamen verè ſeſe carnis inſultibus opponentem, conſtat eſſe adoptionis Spiritum, cuius donum eſt ἀμεταμέλητον. Nam alioqui perire poſſent electi & ſemel iuſtificati à Chriſto excidere: vnde conſequeretur vel Deum eſſe mutabilem, vel incertum eſſe ipſius decreti exitum, quorum neutrum Deo ſine blaſphemia attribui poteſt.

138 QV. *At ſolis perſeuerantibus datur corona.*

RE. Concedo, & ideo perſeuerantiam petit & obtinet quiſquis eſt electus.

QV. *Nunquàmne igitur cenſes Spiritum adoptionis excuti?*

RE. Interrumpi interdum fateor in grauibus tentationibus Spiritum, atque adeò ſic nonnunquam illius in nobis habitantis teſtimonia ſopiri, vt ad tempus penitus à nobis demigraſſe videatur: ſed nunquam tamen penitus eripi dico, quoniam firmum

eſſe

esse necesse est Dei de suis seruandis decretum: ideóque suo tempore tandem discussis carnis nebulis semper redditur lætitia salutis Domini, solis instar turbatis electorum conscientijs affulgens. Denique sic veram fidem & eius effecta in electis interrumpi dico, vt in ijs qui lethargo laborant, & in ebrijs in quibus impediuntur animæ facultates, non tamen anima ipsa tollitur, quum inter lethargum aut ebrietatem & mortem ipsam plurimùm intersit, æternæ verò vitæ certum pignus habeant qui adoptionis Spiritum habent. Itaque in istiusmodi periculosissima lucta illud ipsum quo nos oppugnat Satan, potest ac debet certam nobis victoriam polliceri. Nisi enim Spiritus adoptionis (qui & sanctificationis & iustificationis & fidei & vitæ spiritus est) in nobis adesset, nullum esset certamen, sed pacatum esset in nobis peccati regnum. Hæc enim vox est hominis spiritu illo non præditi, Facio malum quod volo: non facio bonum, & facere nolo: ista verò regenerati ac proinde electi, adhuc tamen luctantis, vox est, Facio malum quod nolo: non facio bonum quod volo: Me miserum, quis me liberabit ex corpore mortis huius? & Rom.7.13.& 19.& 25.

hæc eiulans electus simul anchoram figit in ipso Dei Patris throno, quem in Verbo prædicato & Sacramentis intuetur. Hic denique electi iam victoriam plenam in altero seculo adepti vox erit, Facio bonum quod volo. non facio malum, & facere nolo.

139 QV. *Quid siquis eiusmodi Spiritus testimonia nunquam in se senserit?*

RE. Non est tamen statuendum quod sit ex reproborũ numero. Vocat enim suos Dominus quo tempore ipsi libuit, ac proinde ad Verbum & Sacramenta amandandi sunt istiusmodi homines, vbi Deum loquentem & peccatores ad se vocantem audiant. Horum enim fructum ac efficaciam vt ad tempus non percipiant, hortari tamen seipsos & ab alijs etiam incitari sedulò debent, vt in audienda Dei voce vel inuiti perseuerent, tandem aliquando impetraturi quod adhuc differt Dominus, non vt eos abijciat, sed contrà vt desiderium & solicitudinem ipsorum exacuat.

QV. *Vellem igitur de Sacramẽtis quoque, de quibus præsertim tanta hodie inter Ecclesias contentio est, agere inter nos liceret.*

RE.

RE. Ne hoc quidem recuso. Sed id tamen aliàs, vt spero, commodiùs fiet. Interim si tibi in ijs quæ percontatus es satisfactum est, planè gaudeo, & hæc seriò dies ac noctes mediteris velim.

